

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Система місцевих податків та зборів»

Студента 6 курсу, 1м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні та муніципальні
фінанси»

Пономаренка
Тихона
Максимовича

Науковий керівник
науковий ступінь
вчене звання

Василенко
Антоніна Василівна

Керівник освітньо-професійної програми
д.е.н., професор

Макогон Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ	6
1.1 Роль місцевих податків та зборів у податковій системі.....	6
1.2 Зарубіжний досвід побудови системи місцевого оподаткування.....	13
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	20
2.1 Роль місцевих податків та зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів.....	20
2.2 Проблеми функціонування системи місцевих податків і зборів в Україні.....	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	44
3.1 Шляхи удосконалення оподаткування нерухомості податком на майно.....	44
3.2 Оптимізація спрощеної системи оподаткування в сучасних умовах.....	51
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Наявність місцевих податків і зборів та їх стягнення дуже важливі, оскільки за їх рахунок в основному формуються місцеві бюджети, з яких фінансуються установи і організації невиробничої сфери, органи місцевої державної влади і самоврядування, підприємства і організації, які входять до складу місцевого господарства, тощо. Вони виконують роль регулятора економічних відносин у суспільстві, а також сприяють соціально-економічному розвитку закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації та відіграють стійкими доходами у наповненні бюджету фінансовими ресурсами, оскільки є важливим самостійним джерелом доходу. Адже саме з місцевих бюджетів здійснюються видатки на підтримку та розвиток місцевої інфраструктури, соціальний захист та соціальне населення. Ефективне функціонування системи місцевих податків та зборів являється запорукою міцної фінансової системи країни.

Створення оптимальної системи оподаткування – одне з найголовніших завдань держави. Економічні відносин, які зв'язані з податками здебільшого стосуються всього населення країни, тому основні теоретичні і практичні основи побудови податкової системи цікавлять не тільки економістів, а й пересічних громадян. Налагодження фінансової політики держави для вирішення соціальних проблем суспільства, забезпечення гідних умов життя та праці громадян.

Механізм фінансового забезпечення галузей соціальної сфери має постійно вдосконалюватися, адаптуватися до змін моделі соціально-економічного розвитку.

Системні трансформаційні перетворення, що тривають в Україні, спричинили затяжну фінансово-економічну кризу, яка проявляється через нестабільність економічного розвитку, нестабільність законодавства, узгодженість і суперечливість окремих його положень.

Дослідження окремих аспектів, пов'язаних з місцевим оподаткуванням, його впливом на фінансовий стан суб'єктів підприємницької діяльності та виконання запланованих податкових надходжень у дохідну частину бюджету, знайшло відображення у наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів, таких як: І. І. Лопушинський, А. Ю. Каспрук, В. С. Дмитровська, В. П.

Вишневський, Алексеева І.В., Барановського О.І., Біленчука П.Д., Буковинського С.А., Василика О.Д., Вишневського В.П., Геєця В.М., Данілова О.Д., Кириленко О.П., Козоріз М.А., Кравченка В.І., Крупки М.І., Кульчицького М.І., Кучерявенко Н.П., Луніної І.О., Огонь Ц.Г., Опаріна В.М., Павлюка К.В., Пасічника Ю.В., Петренко Ю.В., Тарангул Л.Л., Чугунова І.Я., Юрія С.І. та багатьох інших. Однак, незважаючи на наявність вихідної концептуально-методологічної бази дослідження, існують теоретичні прогалини, пов'язані з необхідністю подальшого наукового обґрунтування методичних основ формування моделі місцевого оподаткування в умовах реформування податкової системи України.

Метою роботи є аналіз ефективності та ролі місцевих податків та зборів як складової системи оподаткування, обґрунтування пропозицій щодо їх вдосконалення з урахуванням зарубіжного досвіду.

Завданнями дослідження є:

- з'ясувати роль місцевих податків та зборів у формуванні місцевих бюджетів;
- простежити становлення та розвитку місцевого оподаткування;
- дослідити основні зміни законодавчої бази зі стягнення місцевих податків і зборів, які відбулися останнім часом;
- обґрунтувати адаптацію зарубіжного досвіду у сфері місцевого оподаткування до вітчизняної системи місцевого оподаткування;
- розглянути шляхи підвищення ефективності місцевого оподаткування;
- визначити основні шляхи реформування системи місцевого оподаткування в Україні.

Об'єктом дослідження є місцеві податки та збори.

Предметом є фінансові відносини між платниками податків та державою у процесі нарахування та сплати місцевих податків та зборів.

Теоретичною та методологічною основою дослідження стали фундаментальні положення економічної науки, роботи провідних вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем адміністрування та ефективного оподаткування місцевими податками та зборами. У процесі дослідження застосовувалися загальноприйняті методи

системного і комплексного дослідження: методи порівняльного аналізу; узагальнення інформації; системний підхід; метод групування; метод логічного узагальнення (при обґрунтуванні моделі фіскальної ефективності справляння податків на майно); табличні методи (зведення отриманих даних протягом виконання кваліфікаційної роботи у таблиці), статистичні методи (дослідження динаміки надходження місцевих податків та зборів в бюджет, надходження податкових, неподаткових, доходів від операцій з капіталом, цільових фондів, податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток). Економіко-статистичні прийоми та обробка даних виконувались із застосуванням комп'ютерних технологій.

Наукова новизна та практична значущість одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних та практичних рекомендацій щодо підвищення ролі місцевих податків та зборів у власних доходах місцевих бюджетів, основа яких ґрунтується у розширенні прав місцевих органів влади щодо встановлення місцевих податків та зборів, затвердження їх ставок та надання пільг.

Інформаційною базою дослідження є: законодавчі та нормативні акти, що визначають умови місцевого оподаткування в Україні та в зарубіжних країнах; підручники та навчальні посібники; періодична економічна література; офіційні дані Державної казначейської служби України; Державної податкової служби України; Державної служби статистики; Міністерства фінансів України; Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; статистичні звіти Київської міської державної адміністрації; результати наукових досліджень з питань місцевого оподаткування та Інтернет ресурси.

За результатами виконання дослідження опубліковано наукову статтю на тему «Система місцевих податків та зборів».

Обсяг та структура роботи. Загальний обсяг: 65 сторінок, у тому числі 6 таблиць, 12 рисунків, 3 додатків. Складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (79 позицій).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

1.1 Роль місцевих податків та зборів у податковій системі

Місцеве оподаткування є частиною системи оподаткування, на яку покладена надзвичайно важлива роль. Завдяки місцевим податкам здійснюється фінансування діяльності органів місцевого самоврядування та забезпечується належне виконання покладених на них економічних, соціальних та регулюючих функцій. Принаймні таку роль місцеві податки виконують у розвинених країнах [3, с. 92].

Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку. Збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад[1].

До місцевих податків належать:

- податок на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортний податок; плата за землю);
- єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір.

Місцеві ради обов'язково установлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю, крім земельного податку за лісові землі).

При прийнятті рішення про встановлення місцевих податків та зборів обов'язково визначаються об'єкт оподаткування, платник податків і зборів, розмір ставки, податковий період та інші обов'язкові елементи, визначені ст. 7 Податкового кодексу.

Під час встановлення податку можуть передбачатися податкові пільги та порядок їх застосування.

Рішення про встановлення місцевих податків та зборів офіційно оприлюднюється відповідним органом місцевого самоврядування до 15 липня року, що передує бюджетному періоду, в якому планується застосування встановлюваних місцевих податків та зборів або змін (плановий період). В іншому разі норми відповідних рішень застосовуються не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим періодом.

Зарахування місцевих податків та зборів до відповідних місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України [1].

Склад доходів місцевих бюджетів та форми мобілізації ресурсів до місцевих бюджетів залежать від побудови фінансової та бюджетної систем, економічної моделі держави та завдань, які вирішуються суспільством у певний період його розвитку. Сукупність усіх видів доходів місцевих бюджетів, що формуються різними методами, їх взаємопов'язане застосування становить систему доходів місцевих бюджетів.

Доходи місцевих бюджетів поділяються на доходи загального фонду та доходи спеціального фонду. До спеціального фонду зараховуються власні надходження бюджетних установ, окремі цільові фонди. Податки та збори, які не мають цільового призначення, зараховуються до загального фонду місцевих бюджетів [2, с. 232].

Таким чином, місцеві податки і збори - це обов'язкові платежі, що установлюються державою, регламентуються і справляються органами місцевого

самоврядування і надходять до місцевих бюджетів [4, с. 306]. Як бачимо з таблиці 1.1, місцеві податки та місцеві збори мають між собою деякі відмінності, та все ж вони на, нашу думку, мають більше спільного.

Таблиця 1.1

Відмінності сутностей місцевих податків та місцевих зборів

Критерій	Місцеві податки	Місцеві збори
Призначення	Мають задовольняти потреби держави	Мають задовольняти певні потреби чи витрати установ.
Характер обов'язку	Сплата пов'язана з чітко вираженим обов'язком платника	Характеризуються певною добровільністю його дій і іноді не регулюються відносинами імперативного характеру.
Періодичність	Характеризуються певною періодичністю.	Часто є разовими, і сплата їх здійснюється без визначеної системи
Значення	Займають велику питому вагу надходжень у дохідній частині місцевих бюджетів	Мають невелику питому вагу у дохідній частині місцевих бюджетів

*Розроблено за даними [5, с. 64].

Місцеві податки і збори мають, перш за все, мають спільну мету - обидва створені, щоб задовольняти інтереси територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою. Виходячи з цього, метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів влади коштами, необхідними для здійснення їх завдань і функцій, що перебувають у їх самостійному розпорядженні і концентруються у відповідних бюджетах.

На думку науковців О. О. Головашевича, та В. В. Капустника, незважаючи на схожість податку та збору, це все-таки різні важелі, а тому вони мають також особливі (видові) ознаки. До загальних ознак цих обов'язкових платежів вони відносять такі як: насичення бюджету й цільових фондів; надходження коштів для задоволення суспільних потреб; обов'язковість сплати, виконання якої забезпечується примусовою силою держави; безповоротність; безеквівалентність;

законодавче закріплення; регулювання їх актом компетентного органу державної влади [8, с. 23-25; 9, с. 27-30].

Тому загалом можна додати, що податки і збори є видовими категоріями, які являють собою форми обов'язкових платежів податкового характеру. Однак, податки мають такі відмінні та визначальні ознаки як: безумовність, систематичність і нецільове призначення. Адже після їхнього надходження в бюджети неможливо простежити використання цих коштів, вони спрямовуються на задоволення публічних потреб. Збори є умовними та цільовими надходженнями, які необхідні для фінансування певних заходів в результаті яких платник збору отримує певну спеціальну вигоду. Іншою відмінною рисою є те, що податки справляються виключно до місцевого бюджету, а збори наповнюють цільові фонди.

Місцеві податки і збори є невід'ємною частиною доходів місцевих бюджетів, а значить і податкової системи держави в цілому. Тому особливу увагу при розробленні нового податкового кодексу приділили регулюванню місцевого оподаткування.

Правове регулювання місцевих податків і зборів має певну специфіку, оскільки здійснюється на двох рівнях: на загальнодержавному і місцевому.

По-перше, держава визначає вичерпний перелік таких обов'язкових платежів, коло платників, об'єкти оподаткування, граничні розміри ставок, тобто встановлює основи їх справляння, надаючи повноваження органам місцевого самоврядування на введення таких податків і зборів на відповідній території.

По-друге, місцеві органи влади, реалізуючи надані державою повноваження, встановлюють і детально регламентують механізми справляння окремо кожного з податків і зборів, а також вводять їх у дію. Таке положення забезпечує захист місцевих бюджетів від необґрунтованого і безмежного тиску згори (держави) [6, с. 62].

При законодавчому регулюванні системи місцевих податків і зборів слід враховувати низку факторів:

- закріплення за місцевими бюджетами таких доходних джерел, що забезпечували б стабільне надходження доходів і фінансування власних повноважень місцевих органів;
- сполучення інтересів держави і місцевого самоврядування, при обмеженні необґрунтованого впливу державної влади на місцеве оподаткування;
- доцільність та обґрунтованість уведення місцевих податків і зборів на відповідній території;
- домірність сум коштів, що надходять до бюджетів від таких податків і зборів з витратами по їхньому справляння тощо [7, с. 281].

До певного часу в Україні не було чіткої законодавчої визначеності місцевих податків і зборів. Сьогодні коло нормативно-правових актів, що регулюють місцеве оподаткування, становить певну систему, до якої входять: Конституція України, Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI, Закон України від 21 травня 1998 р. "Про місцеве самоврядування в Україні" зі змінами та доповненнями, акти президента, рішення органів місцевого самоврядування тощо.

Внаслідок проведеної реформи, яка відбулась шляхом прийняття Податкового кодексу України та внесення низки змін до цього нормативно-правового акту було ліквідовано комунальний податок, ринковий збір, збір за видачу ордера на квартиру, збір з власників собак, курортний збір, збір за участь у бігах на іподромі, збір за виграш на бігах, збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі, збір за право використання місцевої символіки, збір за право проведення кіно- і телезйомок, збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей, збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі., які складали 90% доходів до місцевого бюджету.

Наслідком уведення нових податків, що за зараховуються до місцевих бюджетів (акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизними товарами; транспортного податку з фізичних та юридичних осіб; податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплаченого фізичними та юридичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості), стало зростання фінансового ресурсу.

Наповнення дохідної частини місцевих бюджетів поліпшилося за рахунок реформування спрощеної системи оподаткування в частині платників єдиного податку (кількість груп платників зменшено з шести до чотирьох) та його ставок (для платників першої та другої груп встановлено фіксовані ставки у відсотках до розміру мінімальної заробітної плати, для третьої групи – у відсотках до доходу, для чет-вертої групи (сільгоспвиробників) – з 1 га сільськогосподарських угідь та/або земель вод-ного фонду залежно від категорії (типу) земель та їхнього розташування) [67, с. 58].

В Українській економічній енциклопедії зазначено, що «місцеві податки та збори – це обов'язкові платежі, що стягуються з фізичних та юридичних осіб, які отримують доходи або володіють майном на території адміністративної одиниці, а також з продажу товарів і послуг на цій території» [32, с. 436].

Зарубіжні та вітчизняні науковці по-різному розкривають поняття місцевих податків та зборів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення місцевих податків та зборів

Автор	Визначення
Волохова І. С. [33]	«податкові платежі, що впроваджують органи місцевого самоврядування та підлягають зарахуванню до місцевих бюджетів»
Хорст Ціммерманн [34]	«локальні податкові платежі, які впроваджують і скасовують органи місцевого самоврядування в тому розумінні, що останні мають право податкової ініціативи на території свого муніципалітету»
Александрюк Т. Ю., Дулік Т. О., Захарова Н. І., Баранник Л. Б. [35]	«будь-який місцевий податок та збір – це обов'язковий платіж, що призначається для вирішення як фіскальних, так і економічних та соціальних завдань державного або регіонального рівня. Ці платежі також обмежують витрати власних доходів платників і переміщують фінансовий потенціал у розпорядження держави, органів місцевого самоврядування» «місцеві податки і збори – це закономірне об'єктивно-суб'єктивне явище, система податкових правовідносин, що складаються між державою, органами місцевого самоврядування та юридичними і фізичними особами з приводу мобілізації до місцевих бюджетів держави і використання частини

Автор	Визначення
Александрюк Т. Ю., Дулік Т. О., Захарова Н. І., Баранник Л. Б. [35]	вартості валового регіонального продукту у грошовій формі, що не мають конкретного цільового призначення та діють законодавчо з метою фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів»
Роль В. Ф., Сергієнко В. В., Попова С. М. [36]	«податки і збори, які можуть установлюватись як вищими органами законодавчої влади, так і органами місцевого самоуправління, але вводяться лише рішенням компетентного органу місцевого самоуправління, діють на відповідній території та надходять у місцевий бюджет»
Письменний В. В. [37]	«під місцевими податками та зборами слід розуміти податкові платежі, які впроваджують тільки за ініціативою представницьких органів місцевого самоврядування, ці ж органи визначають їх основні елементи (зокрема базу оподаткування, граничні розміри податкових ставок, порядок обчислення та сплати, напрямки використання) й здійснюють адміністрування»

Місцеві податки та збори знаходяться у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності з іншими категоріями, такими як доходи та видатки місцевих бюджетів, прибутки, збитки, штрафи, санкції, пеня та ін., але як самостійна категорія мають свої характерні ознаки.

Статтею 143 Конституції України визначено, що органи місцевого самоврядування встановлюють місцеві податки і збори. В Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначено, що місцеві бюджети мають бути достатніми щодо здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень для забезпечення мешканців відповідних громад якісними публічними послугами. Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із головних завдань фінансово-бюджетної політики держави [10, с. 125].

1.2 Зарубіжний досвід побудови системи місцевого оподаткування

У міжнародній термінології місцеві податки і збори визначаються як локальні податки і є основою дохідної частини місцевих бюджетів більшості західних держав [38].

Розглядаючи місцеві бюджети розвинених країн, слід вказати про їх велику ступень автономії, порівняно з Україною, яка досягається в основному за рахунок значної питомої ваги місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів. Таки особливості пов'язанні з історичними особливостями становлення місцевого оподаткування у розвинених країнах, а також прагненням місцевих органів влади до фінансової самостійності, що сприяє розвитку територіальних громад та забезпеченню необхідних соціальних послуг населенню [39, с. 158].

За кордоном до місцевих бюджетів зараховують значно більше податків або лише декілька, надходжень від яких забезпечують фінансування поточних та інвестиційних потреб органів місцевого самоврядування. Наприклад, до місцевих податків і зборів у розвинутих країнах належать такі: у США – прибутковий податок з населення, на прибуток корпорацій, з продажів, на ділову активність, різноманітні акцизи; в Німеччині – промисловий, земельний і податок на власність; в Англії – нерухоме майно [61, с.43-47].

Місцеві податки у зарубіжних країнах поділяються на три групи:

– Перша група: прямі й непрямі місцеві податки, які майже в усіх країнах запроваджуються місцевими органами влади і повністю надходять до їхніх бюджетів. Прямими податками є промисловий податок, податки на нерухоме майно фізичних осіб, на землю, автомобілі тощо. Непрямими податками є індивідуальні і місцеві акцизи на споживання предметів широкого вжитку та інших ресурсів. Це акцизи на бензин, алкогольні напої та інші товари. В Японії - акцизи на споживання газу та електроенергії.

– Друга група: податки, що встановлюються як надбавки для загальнодержавних податків або відрахування від них (місцеві надбавки до земельного та сільськогосподарського податку в Італії, відрахування від

прибуткового податку фізичних осіб, податок на прибуток корпорації в США, надбавка до ПДВ у Франції та інше);

– Третя група місцевих податків найбільша. Серед них: податки на зайняття торгівлею, на собак, на розваги, на видовища, на володіння транспортним засобом, на торгівлю спиртними напоями, на надання ліцензій на спадщину, на подарунки, на осіб, котрі володіють двома квартирами, на мисливство та рибальство, на відкриття питних закладів, на прибирання вулиць і ліквідацію побутових відходів, на рекламу та інші.

Наприклад, у Бельгії, Данії, Великобританії доходи від місцевих податків перевищують 20% бюджетних доходів. В цих країнах домінуючу роль відіграють загальнодержавні податки, які розподіляються зверху вниз. В Німеччині місцеві податки складають 45% загальної суми надходжень до місцевих бюджетів, Франції – 48%, Японії – 55%, США – 65%, Австрії – 72%. Такі данні свідчить про те, що у вказаних країнах місцеві податки і збори є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів. Серед розвинених країн де частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів є найнижчою і становить 10% в доходах місцевих бюджетів, слід відмітити Італію, Ірландію і Нідерланди [40, с. 50].

Система місцевих податків і зборів Заходу більш розгалужена, порівняно з Україною та має характерні особливості. Наприклад, що стосується чисельності, то в Японії налічується близько 30 видів місцевих податків, в США – більше 60, у Франції майже 50, в Бельгії майже 100, а у Великобританії їх тільки 2 (див. рис. 1.1).

Як бачимо у більшості розвинених країн кількість місцевих податків значно перевищує цей показник України, внаслідок чого податковий тиск на Заході розподіляється між всіма платниками, а не лягає тільки на плечі малих та середніх підприємців. Якщо розглядати масовість сплати податків, то вкажемо, що їх сплата здійснюється всім дорослим населенням.

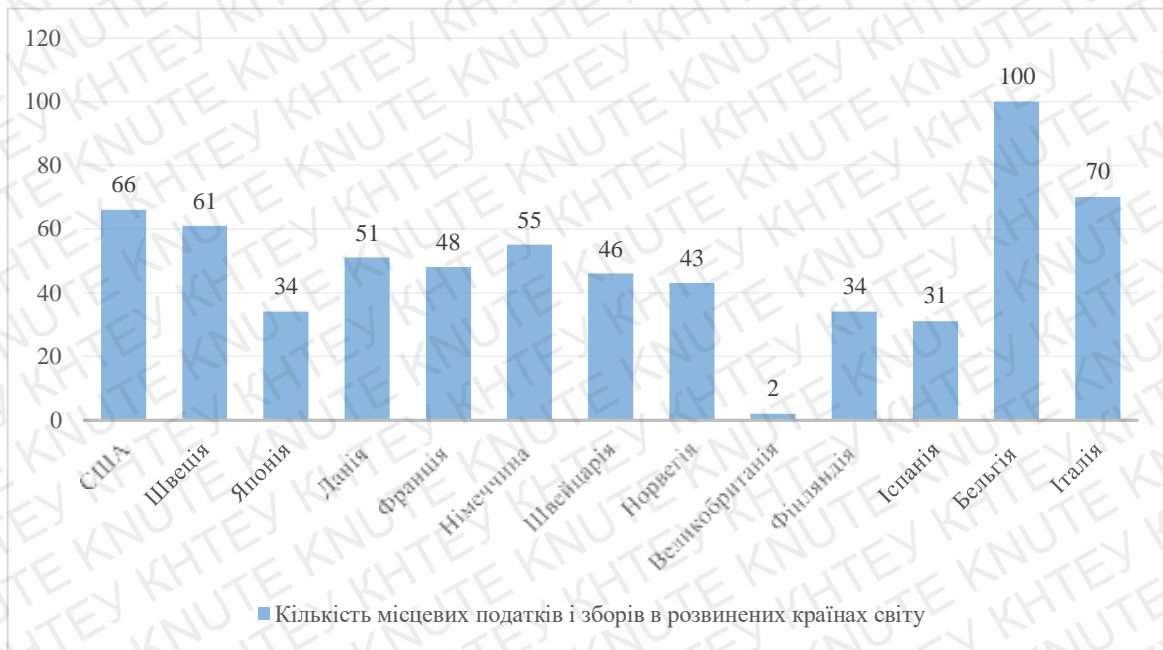

Рис 1.1. Кількість місцевих податків і зборів в розвинених країнах світу

*побудовано за даними [40]

У групі країн частка місцевих податків і зборів зменшується відносно сукупного розміру доходів за зростання останніх, тобто можна говорити про їх регресивний характер. В інших же країнах щодо головних податків і зборів застосовується прогресивна шкала оподаткування.

Не менш важливим є застосування права податкової ініціатив, тобто в одних країнах місцеві органи влади наділені правом встановлення ставок податків, запроваджених законами, в інших – місцеві податки і збори встановлюються місцевими органами влади за обмеження їх максимальних ставок центральною владою [40, с. 51].

Наприклад, органи місцевого самоврядування Естонії мають право на встановлення місцевих податків, при цьому законодавством не встановлено їх перелік. Місцевим органам Латвії надається право встановлювати такі місцеві збори: за отримання офіційних документів; за організацію розважальних заходів у публічних місцях; за розміщення реклами, плакатів, оголошень у публічних місцях; за утримання всіх видів тварин; за проживання туристів та відпочивальників та деякі інші [62, с. 120].

Не менш важливими є податки з прибутку підприємств та доходів фізичних осіб. Проте, наприклад, у Болгарії, Латвії, Естонії та Греції особистий прибутковий податок належить до системи місцевого оподаткування, а в Бельгії, Швеції, Швейцарії, Данії та Фінляндії органи місцевого самоврядування наділені правом самостійно визначати ставки, за якими будуть оподатковуватися доходи громадян [62, с. 125].

Треба зазначити, що до місцевих податків у розвинених країнах належать такі податки як: податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, майнові податки. Так у Франції "податок на багатство" сплачують фізичні особи – власники майна вартістю понад 1,3 млн євро. З 2011 року ставка податку становить 0,25 % для майна вартістю від 1,3 до 3 млн. євро та 0,5 % для майна, вартість якого перевищує 3 млн. євро. Іноземні власники житла Франції з 2012 року обкладаються новим податком, об'єктом оподаткування яких є "другі будинки", тобто ті будинки, що належать особам, котрі не є платниками податків у Франції та володіють будинками, не здаючи їх в оренду. Цікаво, що ставки податку диференційовані залежно від типу власності та місця її розташування. Так, за двокімнатну квартиру в Ніцці потрібно сплатити податок у розмірі близько 500 євро на рік [41, с. 99].

Додатковим джерелом доходів для багатьох общин Німеччини є місцевий податок на собак (Hundesteuer), який стягується муніципалітетами, проте не є обов'язковим. Запровадження цього податку переслідує насамперед регулюючі цілі. Він може спрямовуватися, наприклад, на обмеження кількості собак [65, с. 83].

Платниками "податку на багатство" у Великій Британії є власники нерухомості, вартість якої перевищує 1 млн. фунтів стерлінгів і ставка податку становить 5 % [41, с. 104].

На Кіпрі на цей час збільшені податки для громадян із високими доходами та на нерухомість, що надасть можливість скоротити дефіцит бюджету, не зменшуючи видатків на освіту та охорону здоров'я [41, с. 104-105]. Ставка податку на доходи фізичних осіб із високими статками в Норвегії становить 40 %, у Франції – 48 %, Італії – 44,15 %, Великій Британії – 40 %, США – 41,82 %, Японії – 50 %, Швейцарії – 39,97 %, Німеччині – 47,48 %.

Якщо розглядати досвід багатьох країнах світу, треба вказати, що податок на нерухомість успішно застосовується і це пояснюється багатьма причинами.

По-перше при використанні аргументованого підходу податок на нерухомість є ваговою статтею дохідної частини місцевих бюджетів. Він забезпечує 38% надходжень до місцевих бюджетів у Канаді (в окремих провінціях – до 81%), 33% – у Франції та близько 30% – у США (від 10% до 70%, залежно від штату). В країнах з економікою, що розвивається, податок на нерухомість становить 40-80% платежів до місцевих бюджетів [43]. У Німеччині, США, Франції, Росії базою податкування податком на нерухомість (поземельним податком) є не площа об'єкта нерухомості, а вартість цього об'єкта. В європейських державах ставка податку на майно розраховується на основі кадастрової вартості та ринкової вартості нерухомого майна. Фінляндія, Норвегія, Швеція, Іспанія, Швейцарія застосовують прогресивні ставки оподаткування особистого майна громадян. У Великобританії та Франції основою для обчислення бази оподаткування є орендна вартість об'єкта оподаткування [64, с. 124].

Литві, Нідерландах, Угорщині, Франції платниками цього податку можуть бути як власники, так і орендарі нерухомості. Податок на нерухомість сплачується як фізичними, так і юридичними особами, проте платниками цього податку можуть бути лише юридичні особи (в таких країнах, як Ірландія та Данія) або лише фізичні особи (в таких країнах, як Великобританія та Словенія) [48].

Такий прямий податок як податок на майно здійснює значний вклад у дохідну частину бюджетів європейських країн. Частка даного податку у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів досить різниться і становить у Великобританії, наприклад, – 99,5 %, у Франції та Іспанії – близько 30-40 %. Привертає увагу також той факт, що у більшості європейських країн запровадження податку на майно є обов'язковим, так як власність являється найважливішою базою оподаткування.

Такий підхід до визначення бази оподаткування дозволяє врахувати під час оподаткування об'єкта нерухомості його стан, місцезнаходження, інфраструктуру тощо, що у свою чергу позитивно впливає на розмір податкових надходжень до

місцевих бюджетів та сприяє забезпеченню соціальної справедливості під час справляння такого податку.

По-друге завжди можна чітко визначити об'єкт оподаткування, тому що він має постійне місцезнаходження, його легко виявити та ідентифікувати. Об'єктом виступають земля, будівлі та споруди.

По-третє досить легко встановити платника податку, яким є власник нерухомості або його орендар (якщо це передбачено законодавством).

По-четверте цей податок виконує не тільки фіскальну функцію, а й допомагає вирішувати ряд соціальних проблем, тобто скасовувати соціальну не-рівність, перекладаючи зобов'язання зі сплати на більш заможних платників. У країнах з ринковою економікою він виконує роль податку із заможних завдяки розвинутій системі пільг соціально незахищеним верствам населення. Для прикладу у Великобританії використовується місцевий майновий податок, ставка якого обраховується залежно від ринкової вартості приватної власності та кількості дорослих членів сім'ї. Класифікація майна передбачає вісім оцінних категорій [43].

Ще один підвид податку на майно – транспортний податок, застосування якого є неоднозначним, у зв'язку з його фактичним існуванням як податку на розкіш на автомобілі. Так якщо в більшості зарубіжних країн транспортний податок загалом забезпечує від 8 % до 15 % надходжень до місцевого бюджету, то в Україні це лише приблизно 0,3 % [51].

Для порівняння, частка міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів у структурі доходів місцевих бюджетів становить 0,8% в Ісландії; 7,7% – у США; 6,9% – у Люксембурзі; 14,0% – в Австрії; 16,6% – в Іспанії; 18,4% – у Швейцарії; 27,2% – у Швеції; Німеччині; 35,2% – в Японії; 41,4% – у Норвегії [9, с. 31]. Водночас, у більшості країн Європейського Союзу місцеві податки становлять близько 30% усіх податкових надходжень. так, у Великобританії їхня частка в доходах органів місцевого самоврядування становить 37%, Німеччині – 46%, у Франції – 67% [53, с. 10].

У податкових реформах розвинених країнах існує соціальне партнерство між державою та населенням, на базі якого формується висока податкова культура.

Наприклад у Великій Британії податок на спадщину становить до 40 % вартості майна; в Італії такий податок складається з двох частин: перша залежить від вартості майна (до 27 %), а друга – від ступеня родинного зв'язку (до 34 %); в Іспанії оподатковується передача рухомого майна за ставкою 4 %, а нерухомого – 6 %; у США податок складає від 18 % до 50 % залежно від ступеня споріднення; в Японії – до 70 %; в Китаї – від 30 % до 60 % [44, с. 37].

Уряд Німеччини поповнює бюджет за рахунок акцизів на пиво та ігровий бізнес, податку на спадщину на базі вартості об'єктів нерухомості та податку на купівлю-продаж земельних ділянок.

Цікаво, що у розвинених країнах запровадження нових податків покликано виконувати не лише фіскальну, а й регулятивну функцію, яка пов'язана з намаганнями влади сприяти зменшенню споживання населенням шкідливих для здоров'я продуктів харчування. Так, наприклад, у Франції планується ввести податок на безалкогольні напої, що містять цукор. В Угорщині обговорюється податок на продукти з високим вмістом солі, цукру та вуглеводів. У Великій Британії запропоновано ввести податок для кафе та їдалень, які продають фастфуд [45, с. 99].

Вивчивши досвід розвинених країн, В.М. Кміть та Ю.В. Вовчанський вважають, що доцільно було би запровадити в Україні акцизний податок на шкідливі для здоров'я людини продукти харчування та безалкогольні ароматизовані та підсолоджені напої. Вони зазначають, що вказаний податок мав би добрий фіскальний потенціал у поповненні дохідної частини місцевих бюджетів. Крім цього, вони пропонують розширити перелік місцевих податків і зборів за рахунок запровадження зборів цільового спрямування, таких як збори за прибирання та освітлення вулиць, утилізацію сміття і побутових відходів, упорядкування парків, цвинтарів [64, с. 660].

В умовах сьогодення, зарубіжний досвід переконує, що в Україні також є можливість і перспективи для запровадження податків на цінні папери, на біржові операції, грошові капітали, приріст капіталу, на право розміщення офісів у центральній частині міста [30, с. 13].

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1 Роль місцевих податків та зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів

На ефективність сплати місцевих податків і зборів рівноцінно впливають як величина граничних розмірів їх ставок, так і кількісні параметри бази оподаткування. Крім того, значний вплив мають інституційна сфера, політичний клімат, інфляційні процеси, стабільність економічної ситуації в країні та її регіонах. Сукупність означених чинників формує економічне середовище, де місцеві податки та збори є залежною складовою. [27, с. 35]

Місцеві бюджети України, якщо не брати до уваги міжбюджетні трансферти, переважно формуються за рахунок податкових надходжень. У структурі доходів місцевих бюджетів спостерігається тенденція до збільшення частки податкових надходжень. За аналізований період 2015-2019 рр. річні обсяги податкових надходжень до місцевих бюджетів збільшились, відповідно, темп зростання податкових надходжень є вищим порівняно із темпом збільшення сукупного обсягу доходів місцевих бюджетів (рис.2.1). Показники рисунка 2.1 свідчать про те, що роль податкових надходжень значна та з кожним наступним роком має тенденцію до збільшення, а тому ефективність здійснення органами місцевого самоврядування покладених на неї функцій і добробут населення в основному залежать від розміру сплачених податків. Їхня частка у 2019 році становила 51,5 % доходів місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів, що на 1,7 % вище від показника 2018 року [20].

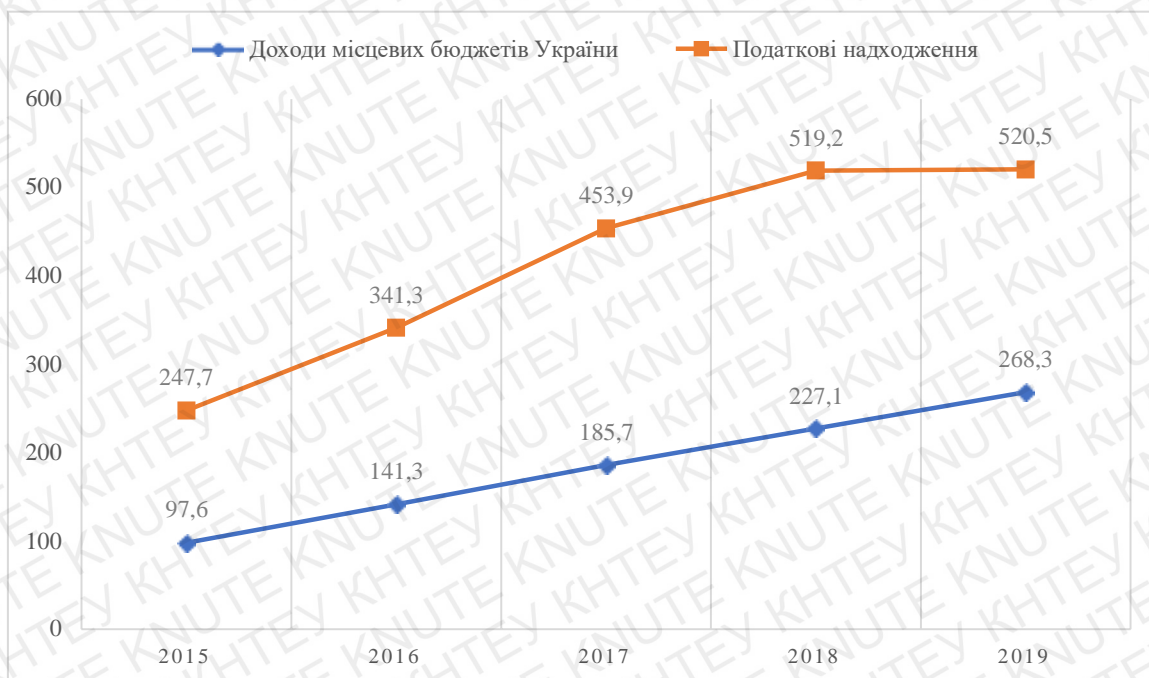

Рис. 2.1. Динаміка податкових надходжень до місцевих бюджетів України у 2015-2019 рр., млрд. грн.*

*побудовано за даними [18]

Аналізуючи структуру доходів місцевих бюджетів України за останні чотири роки (табл. 2.1), можна зазначити, що протягом 2016-2019 років частка податкових надходжень в загальній структурі доходів поступово зростала. Так, на кінець 2019 року вона склала 48,3% в порівнянні зі 40,12% на кінець 2016 року.

Таблиця 2.1

Структура доходів місцевих бюджетів України за 2016-2019 роки

Показники	2016	2017	2018	2019
Податкові надходження	40,12	40,03	41,34	48,27
Неподаткові надходження	5,97	5,17	4,98	4,66
Доходи від операцій з капіталом	0,38	0,37	0,38	0,52
Цільові фонди	0,14	0,12	0,12	0,11
Офіційні трансферти	53,39	54,30	53,17	46,45
Усього	100	100	100	100

*побудовано за даними [18]

Розглянемо динаміку надходжень місцевих податків і зборів (рис. 2.2).

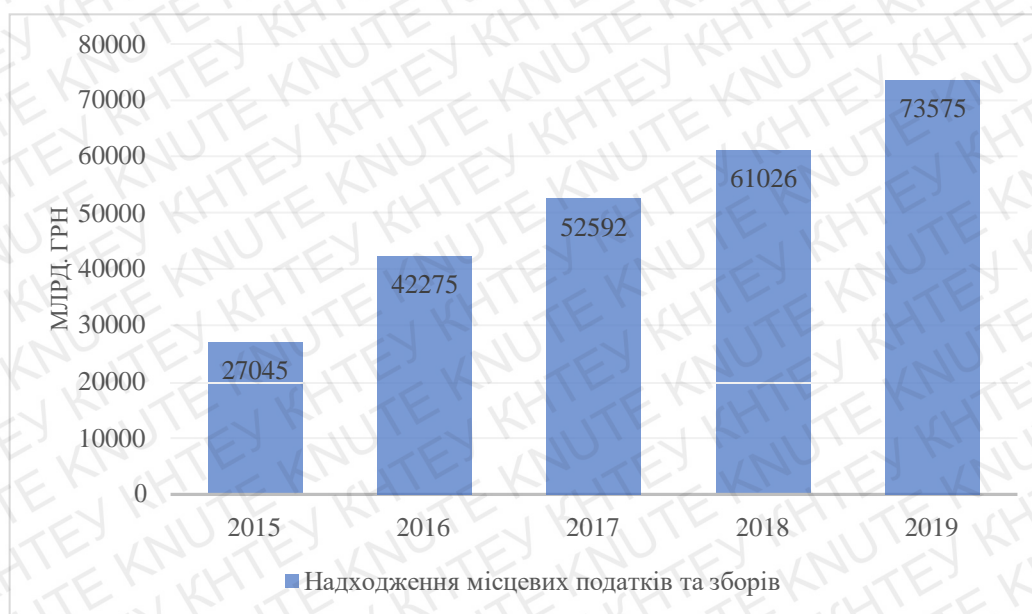

Рисунок 2.2. Динаміка надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України протягом 2015-2019 років

*побудовано за даними [18]

У доходах місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займають надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб – 138,1 млрд грн або 59% від загальної суми доходів місцевих бюджетів. У порівнянні з 2017 роком надходження ПДФО в цілому по Україні зросли на 27,5 млрд. грн. або на 25%.

У структурі доходів загального фонду 26,1% складає частка місцевих податків і зборів, яких у 2018 року надійшло 60,9 млрд грн (Рис 2.3). По усіх місцевих бюджетах України приріст місцевих податків і зборів відносно 2017 року складає 16,1%, по бюджетах міст обласного значення – 12,6%.

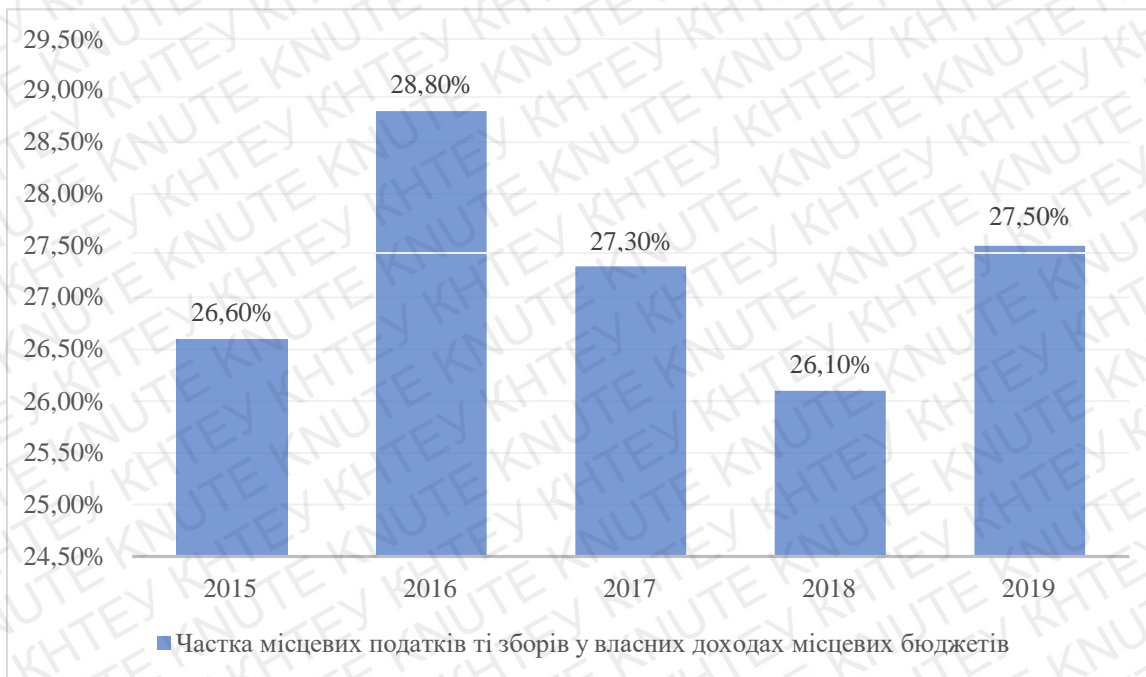

Рисунок 2.3. Динаміка частки місцевих податків та зборів у власних доходах місцевих бюджетів в Україні протягом 2015-2019 рр. (загальний фонд), %

*побудовано за даними [18]

Податкові надходження забезпечують близько 80% загальної суми власних доходів місцевих бюджетів. Тому розглянемо більш детально структуру податкових надходжень до місцевих бюджетів України (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Склад та структура податкових надходжень до місцевих бюджетів України за 2015–2019 рр.

Показник	2015		2016		2017		2018		2019	
	Сума (млн. грн.)	%	Сума (млн. грн.)	%	Сума (млн. грн.)	%	Сума (млн. грн.)	%	Сума (млн. грн.)	%
Податок на доходи фізичних осіб	54921	56,2	78971	55,9	110653	59,6	138159	60,8	165504	61,7
Акцизний податок	7685	7,9	11628	8,2	13156	7,2	13797	6,1	13718	5,1
Податок на прибуток підприємств	4277	4,4	5879	4,2	6485	3,5	9300	4,1	10230	3,8
Місцеві податки і збори	27041	27,7	42261	29,9	52587	28,4	61026	26,9	73575	27,4

Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	2019	3,8	2516	1,8	2471	1,3	4821	2,1	5277	2
Всього	97677	100	141257	100	185717	100	227103	100	268307	100

Таблиця 2.2 – Склад та структура податкових надходжень до місцевих бюджетів України за 2015–2019 рр.

*побудовано за даними [18]

З таблиці 2.2 можна зробити висновок, що податок на доходи фізичних осіб займає найбільшу частку податкових надходжень до місцевих бюджетів України. Найвищий показник ПДФО був у 2019, та склав 165505 млн. грн., що на 27345 млн. грн. вище на попередній рік. З кожним роком податок на доходи фізичних осіб має тенденцію до зростання. Це зумовлено тим, що покращується робота контролюючих органів за сплатою податків, та зросла кількість платників податків.

Для того, щоб визначити чи спроможні податки забезпечувати наповнення місцевих бюджетів аналізується їх фіскальна ефективність (табл. 2.2).

Таблиця 2.3

Фіскальна ефективність місцевого оподаткування в Україні у 2015-2019 рр.
[19]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
Питома вага місцевих податків та зборів у ВВП, %	1,4	1,7	1,8	1,7	1,6
Питома вага місцевих податків та зборів у доходах зведеного бюджету, %	4,1	5,4	5,2	5,2	5,0
Питома вага місцевих податків та зборів у податкових надходженнях Зведеного бюджету України, %	5,3	6,5	6,4	6,0	6,3
Питома вага місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів України, %	22,4	24,8	22,9	23,1	24,7

Характеристиками її вимірювання є питома вага місцевих податків та зборів у ВВП, у доходах зведеного бюджету, у податкових надходженнях зведеного бюджету, у доходах місцевих бюджетів [10].

З даних, наведених у табл. 2.3, бачимо, що одним з показників оцінювання фіскальної ефективності місцевих податків та зборів є їх питома вага у ВВП. У 2015 році вона була найменша (1,4 %), а у 2017 – найбільша (1,8 %). У 2016 році питома вага зросла 0,3 %, порівняно з 2015, у 2017 – зросла на 0,1 %, порівняно з 2016, у 2018 знову зменшилася до показника 2016 року, у 2019 – зменшилася на 0,1 %, порівняно з 2018. Проаналізувавши наведені дані, можна стверджувати, що місцеві податки мають значну роль у ВВП, бо показники їх питомої ваги є більшими одиниці.

Бачимо, що відбувалося збільшення частки місцевих податків у доходах зведеного бюджету. Це відбулося внаслідок збільшення сум податків, які встановлюють органи місцевої влади.

Питома вага місцевих податків та зборів у податкових надходженнях Зведеного бюджету України збільшувалася до 2016 року. У 2015 вона становила 5,3 %, а у 2016 – 6,5 %, що на 1,2 % більше, ніж у 2015. З 2017 почалося зменшення питомої ваги до 6,4, у 2018 вона зменшилася ще на 0,4 %. У 2019 відбулося збільшення питомої ваги до 6,3 %. Протягом 2015-2019 років показник збільшився на одиницю.

Питома вага місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів України зросла протягом п'яти досліджуваних років. У 2015 році вона дорівнювала 22,4 %, а у 2019 – 24,7 %, що на 2,3 % більше ніж у 2015. Найбільшим цей показник був у 2016 і дорівнював 24,8 %, а найменшим – у 2015.

Проаналізувавши усі показники, можна зробити висновок, що кожен із показників мав тенденцію зростання протягом 2015-2019 років, а, отже, відбувалося зростання фіскальної ефективності місцевих податків та зборів.

Розглядаючи динаміку податкових надходжень (табл. 2.4), можна зробити висновок, що найбільшим за обсягом джерелом надходжень місцевих бюджетів є плата за землю, яка у 2018 році становила 29974,2 млн. грн., що на 3589,7 млн. грн.

більше ніж в аналізованому 2016 році, але на 2859,2 млн. грн. менше та 1,8 % більше ніж показник 2019 року. Збільшення надходжень податку за землю зумовлено: збільшенням площ до яких проведена грошова оцінка земель; проведенням інвентаризації земельних ділянок, наданих у користування та оренду; проведенням індексації нормативної грошової оцінки землі; переглядом укладених угод на оренду землі та розміру орендної плати.

Таблиця 2.4

Динаміка надходження місцевих податків і зборів України за 2016-2019 рр. [18]

Показник	2016		2017		2018		2019		Абсолютне відхилення (2019/2016) сума
	сума	%	сума	%	сума	%	Сума	%	
Плата за землю	23323,6	91,1	26384,5	88,9	29974,2	88,1	32833,4	87,0	9509,8
Плата за нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	192,9	0,7	245,9	0,8	373,6	1,2	488,2	1,5	295,3
Єдиний податок	1716,1	6,7	2646,1	8,9	3299,1	9,7	3527,0	9,5	1810,9
Туристичний збір	54,1	0,2	70,2	0,2	74,0	0,2	196,2	0,6	142,1
Збір за місце для паркування транспортних засобів	66,2	0,3	77,6	0,3	78,2	0,3	114,8	0,5	48,2
Транспортний податок	246,9	1,0	238,1	0,8	242	0,5	295,7	0,8	48,8
Всього	25599,8	100	29662,4	100	34041,1	100	37455,3	100	11855,1

Також можна спостерігати тенденцію до зростання протягом 2016-2019 рр. плати за нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Загалом сума планового показника у 2018 році становить 373,6 млн. грн. та 4,6 %, що на 127,7 млн. грн. та 0,4 % більше ніж у 2017 році та на 114,6 млн. грн. менше ніж у 2019 році. До збільшення суми надходжень даного податку протягом аналізованих років призвело впровадження податкової реформи у розрізі об'єктів житлової та комерційної нерухомості юридичних та фізичних осіб [2].

У 2019 р. до місцевих бюджетів надійшло 3527 млн. грн., єдиного податку, що становить 9,5% загального обсягу місцевих податків і зборів. Збільшення суми даного податку було спричинене завдяки покращенню рівня адміністрування податків, зокрема, спрощенню умов ведення бізнесу та оптимізації груп платників спрощеної системи.

Місцеві збори теж мали тенденцію до зростання. Зокрема, туристичний збір у 2019 р. зріс на 122,2 млн. грн., порівняно з 2018 р. та збір за місце для паркування транспортних засобів збільшився на 36,6 млн. грн. Сума туристичного збору збільшилась завдяки підвищенню відсоткової ставки, а саме 1 % від мінімальної заробітної плати.

На рисунку 2.4 наведені загальні темпи зростання місцевих податків і зборів у системі доходів місцевих бюджетів України у 2019 році зберігалась достатньо висока тенденція до зростання місцевих податків та зборів порівняно з 2018 роком. Зокрема, темп зростання місцевих податків та зборів, плати за землю, єдиного податку та податку на майно у місцевих бюджетах України становив 16,1%, 3,6%, 26,5%, 49,9% відповідно.

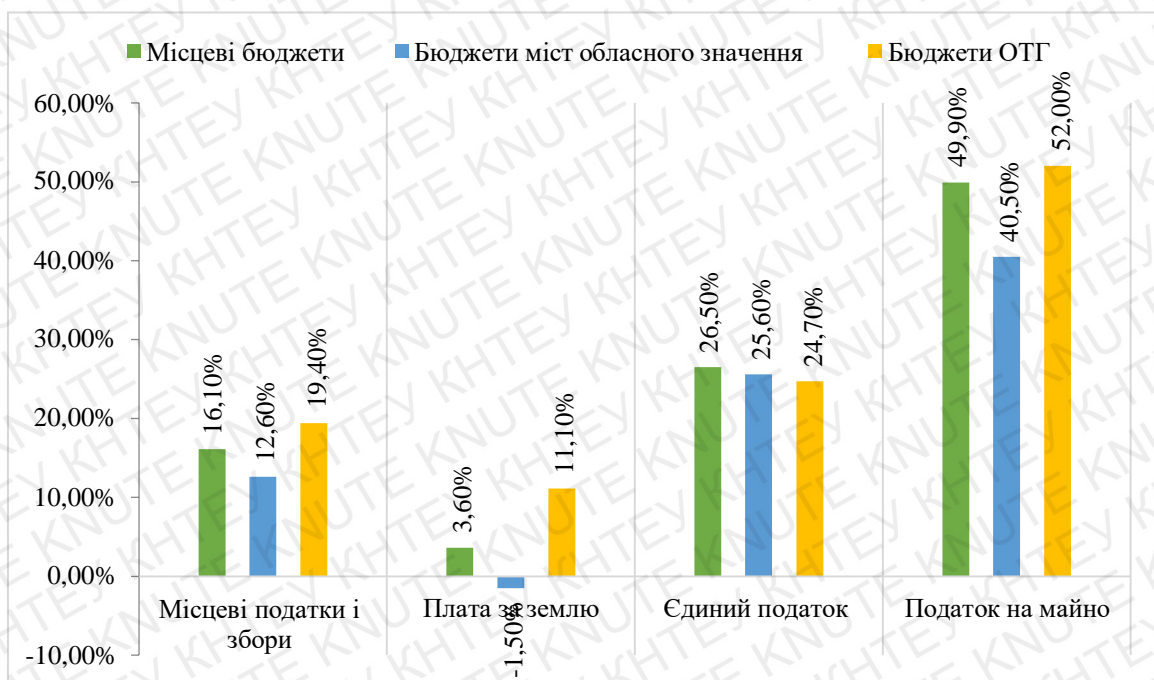

Рис. 2.4. Структура доходів бюджету м. Києва без урахування офіційних трансфертів у 2019 році [72]

За рахунок коштів місцевих бюджетів фінансуються найбільш значні заходи держави в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, тобто здійснюються всі ті витрати, які зачіпають інтереси широких верств населення. Крім того, місцеві бюджети є одним з важелів, за допомогою якого проводиться перерозподіл валового внутрішнього продукту, перш за все серед окремих соціальних груп населення та територій [21].

Нинішній стан економіки України характеризується поступовим збільшенням диференціації рівнів економічного і соціального розвитку регіонів та обсягів податкових і неподаткових доходів, які надходять до місцевих бюджетів. Найбільше значення у формуванні доходів бюджету м.Києва мають податкові надходження, вони становлять 85,2% структури бюджету. У свою чергу, неподаткові надходження становлять 13,5% та інші крім перелічених надходження становлять 1,3% [22].

Розглянемо дохідну частину бюджету м. Києва згідно інформації, що наведена у річних звітах про виконання місцевих бюджетів (рис. 2.5). Протягом 2017 – 2019 рр. показники постійно зростали. До бюджету м. Києва за 2019 рік надійшло 62 219 576,3 тис. грн. податків, зборів та інших платежів (99,7% до річного плану). Надходження до загального фонду бюджету м. Києва за 2019 рік склали 44 683 706,6 тис. грн., що становить 102,9% до річного плану (+1 271 420,3 тис. грн.) та на 21,0% більше рівня аналогічного періоду 2018 року (+7 749 695,3 тис. грн.).

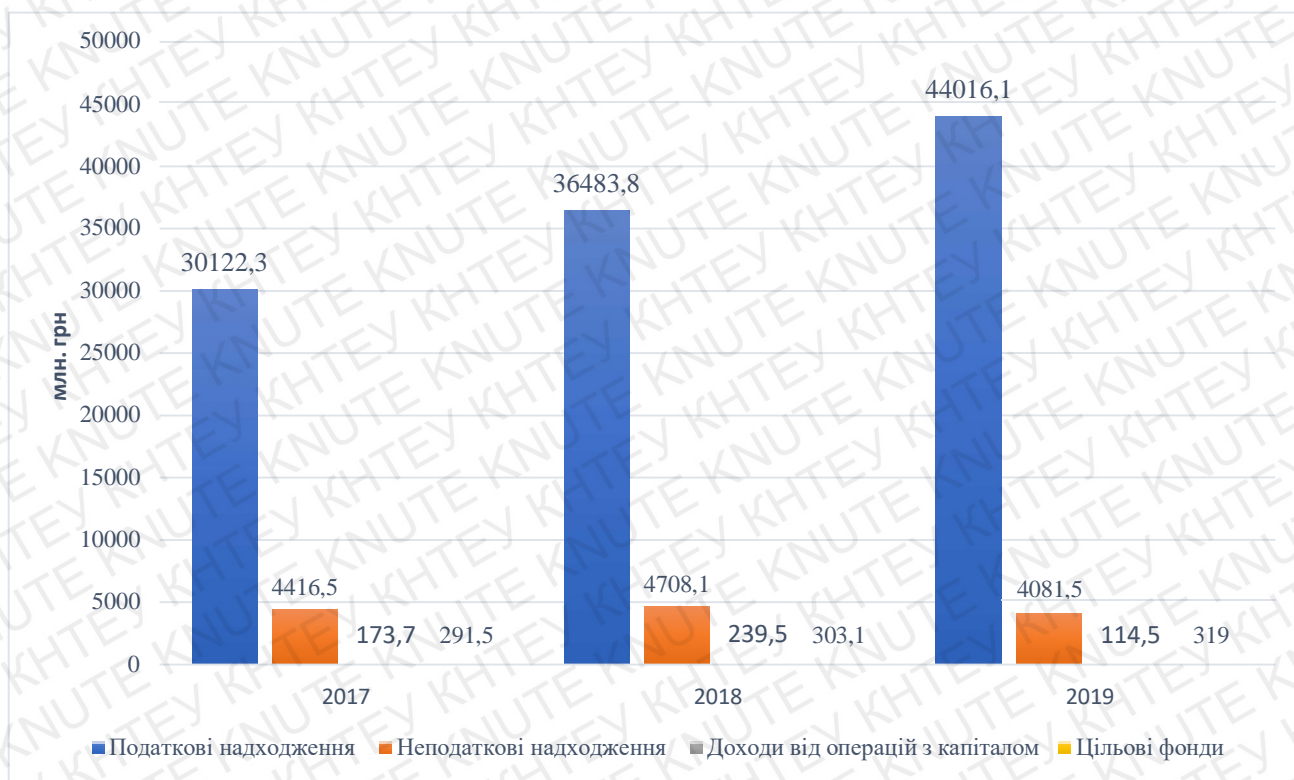

Рис. 2.5. Структура доходів бюджету м.Києва без урахування офіційних трансфертів у 2019 році
 Джерело: побудовано за даними [73, 74, 75]

У Додатку Б на прикладі бюджету міста Київ. Протягом 2015-2019 року податкові надходження значно зросли з 15624,9 до 44016,1 млн. грн., що позитивно вплинуло на загальну кількість надходжень до місцевого бюджету. У розрізі прямих та непрямих податків значно переважають надходження від прямих податків – більше ніж у два рази.

Значну частку усіх податкових надходжень до місцевого бюджету займають податки на доходи фізичних осіб. Він займає у 2015 році – 51,5%; 2016 – 44,8%; 2017 – 48,6%; 2018 – 50,3 та 2019 - 52,3%, тобто в середньому це близько 50% усіх надходжень, та є одними з най значущіших. Крім того досить вагомим надходженням є від непрямого податку такого як податок на майно з юридичних осіб якого у 2015 році надійшло на суму 2803,1 млн. грн., що складає 17,9% усіх надходжень, у 2019 році ця сума складала 6596,2 млн. грн., що становить 15%.

Базовим джерелом загального фонду бюджету міста Києва за 2019 рік залишався податок на доходи фізичних осіб, питома вага якого склала 51,6% до обсягу доходів загального фонду бюджету міста Києва (без врахування субвенцій і дотацій з державного бюджету).

Друге місце за обсягом надходжень загального фонду бюджету м. Києва належить місцевим податкам і зборам, питома вага яких становить 31,1%. Надходження місцевих податків і зборів за звітний період становить 13 895 056,6 тис. грн, або 104,6% до планових показників 2019 року.

Протягом 2019 року до загального фонду бюджету м. Києва (рис. 2.6) надійшло єдиного податку - 6 915 598,3 тис. грн, що на 1 429 167,6 тис. грн, більше порівняно з аналогічним періодом попереднього року (приріст 26,0%). Планові показники 2019 року виконано на 110,8% (+675 411,6 тис. грн).

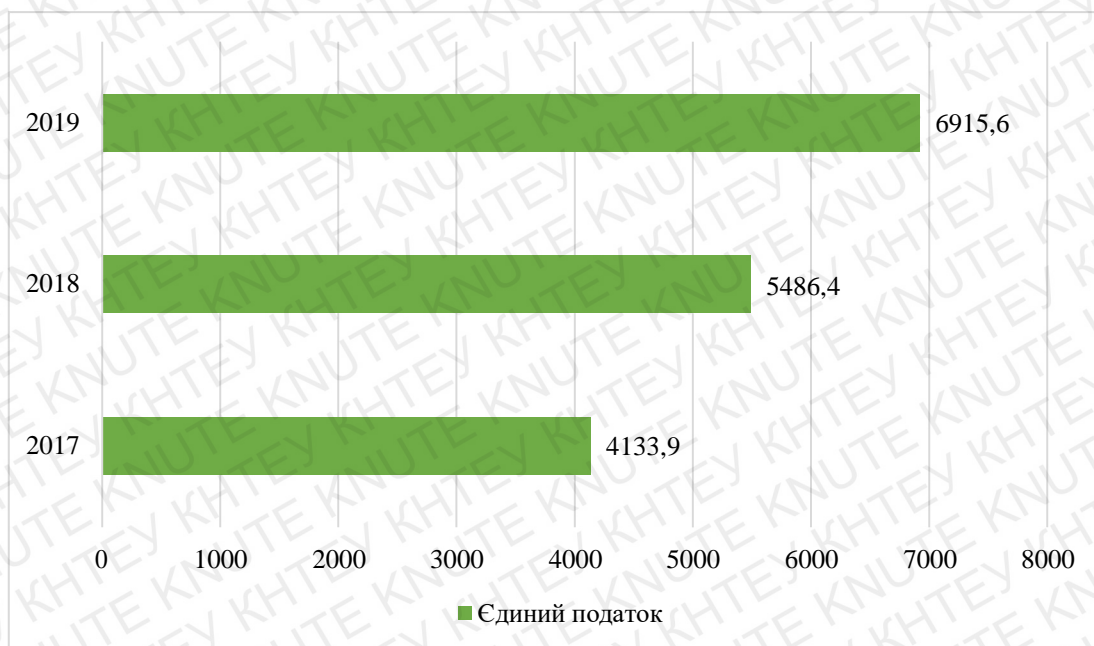

Рис. 2.6. Надходження єдиного податку до загального фонду бюджету міста Києва у 2017-2019 роках (млн грн)

Джерело: побудовано за даними [73, 74, 75]

З січня 2019 року відповідно до статті 293 Податкового кодексу України ставки єдиного податку для платників першої групи встановлюються у відсотках до прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого Законом на 01 січня

податкового (звітнього) року, другої групи – у відсотках до розміру мінімальної заробітної плати, у зв'язку з цим ставка єдиного податку у 2019 році для першої групи збільшилась на 159,0 грн., (прожитковий мінімум для працездатних осіб – 1 921,0 грн.), для другої групи на 450,0 грн. (у зв'язку зі збільшенням розміру мінімальної заробітної плати з 3723 грн. до 4173 грн.

Приріст надходжень єдиного податку за 2019 рік насамперед пов'язаний із збільшенням кількості платників єдиного податку, а також збільшенням з початку року ставки для платників єдиного податку першої та другої груп, у зв'язку зі зростанням мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Станом на 01.01.2020 у м. Києві на обліку перебуває 191 648 осіб – підприємців платників єдиного податку, в тому числі: 162 324 – фізичних осіб та 29 324 – юридичних осіб. У порівнянні з початком року загальна кількість платників єдиного податку збільшилась на 17 653 платники, або на 10,1%.

Серед фізичних осіб – підприємців платників єдиного податку спостерігається збільшення кількості платників за всіма групами.

Так, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, як і раніше сплачують фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.

Базою оподаткування податком є загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток.

По місту Києву відсоткова ставка становить від 0 до 1,5 відсотка.

Надходження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, становлять 1 164 308,4 тис. грн, або 112,0% до планових показників 2019 року, (+124 697,3 тис. грн.) та на 412 558,4 тис.грн більше надходжень аналогічного періоду 2018 року.

Виконання транспортного податку (рис. 2.7) за 2019 рік становить 105,7%, надійшло 81 699,4 тис. грн, (в тому числі з юридичних осіб 33 004,0 тис.грн (92,3%) та з фізичних осіб 48 095,4 тис. грн. (117,2%).

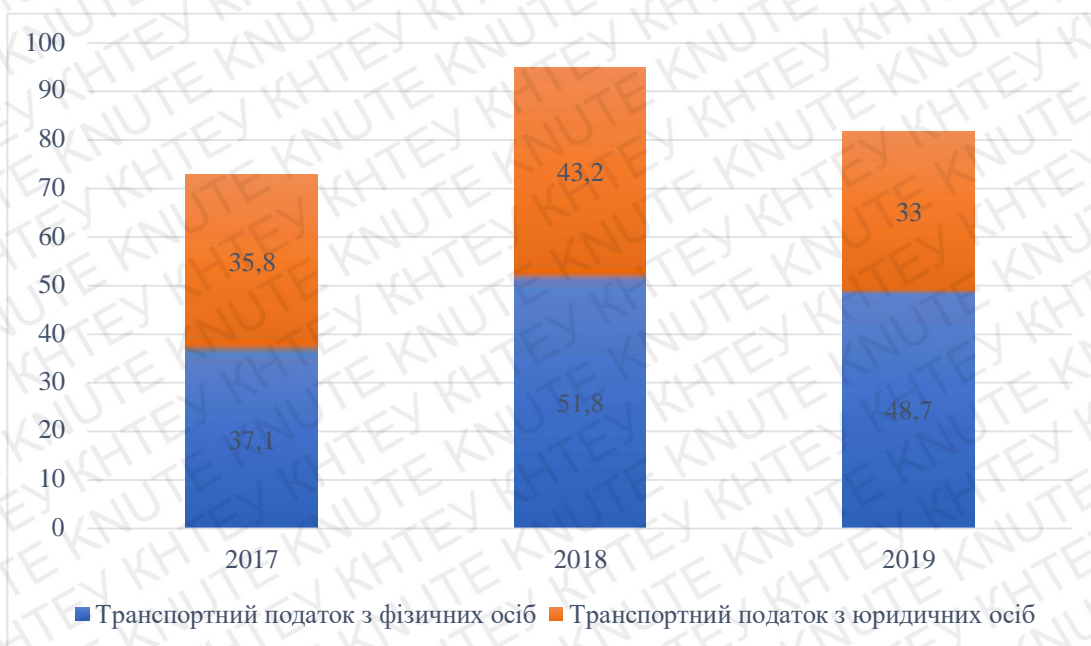

Рис.2.7. Надходження транспортного податку до загального фонду бюджету міста Києва у 2017-2019 роках (млн грн)

Джерело: побудовано за даними [73, 74, 75]

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» від 23 листопада 2018 року № 2628-VIII було внесено зміни до статті 268 Податкового кодексу України в частині зміни ставок туристичного збору до 0,5% – для внутрішнього туризму та до 5% для в'їзного туризму від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 01 січня звітного року (податкового) року, для однієї особи за кожен добу тимчасового розміщення.

На виконання законодавчих норм було прийнято рішення Київської міської ради від 31.01.2019 №2/6658 «Про внесення змін до рішення Київської міської ради від 23 червня 2011 року № 242/5629 «Про встановлення місцевих податків і зборів у м.Києві» щодо приведення ставок туристичного збору до вимог податкового законодавства в розмірі: 0,4% – для внутрішнього туризму та 1% для в'їзного туризму від розміру мінімальної заробітної плати.

За 2019 рік надходження туристичного збору складають 63 628,7 тис.грн, або 130,1% до планових показників 2019 року та на 30 645,1 тис.грн більше надходжень 2018 рік, відображено у рис. 2.8.

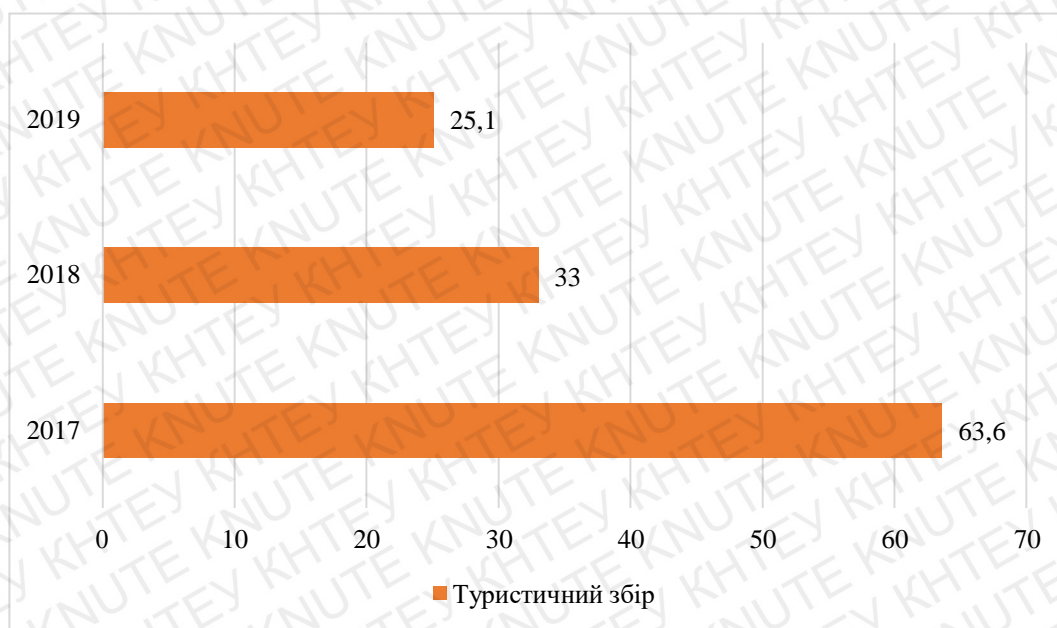

Рис. 2.8. Надходження туристичного збору до загального фонду бюджету міста Києва у 2017-2019 роках (млн грн)

Джерело: побудовано за даними [73, 74, 75]

З метою створення єдиного механізму справляння плати за землю, диференціація ставок (у відсотках в залежності від нормативно-грошової оцінки землі) для фізичних та юридичних осіб визначається в залежності від функціонального призначення земельної ділянки.

По місту Києву розмір ставок у відсотковому розмірі становить від 0,010 до 1,000.

Надходження плати за землю за 2019 рік складають 12,6% обсягу загального фонду бюджету (рис. 2.9). Орендної плати за землю та земельного податку надійшло 5 634 029,9 тис. грн, або 96,2% до планових показників 2019 року (223 956,6 тис. грн), та на 495 919,2 тис. грн більше аналогічних надходжень 2018 року, або на 9,7%.

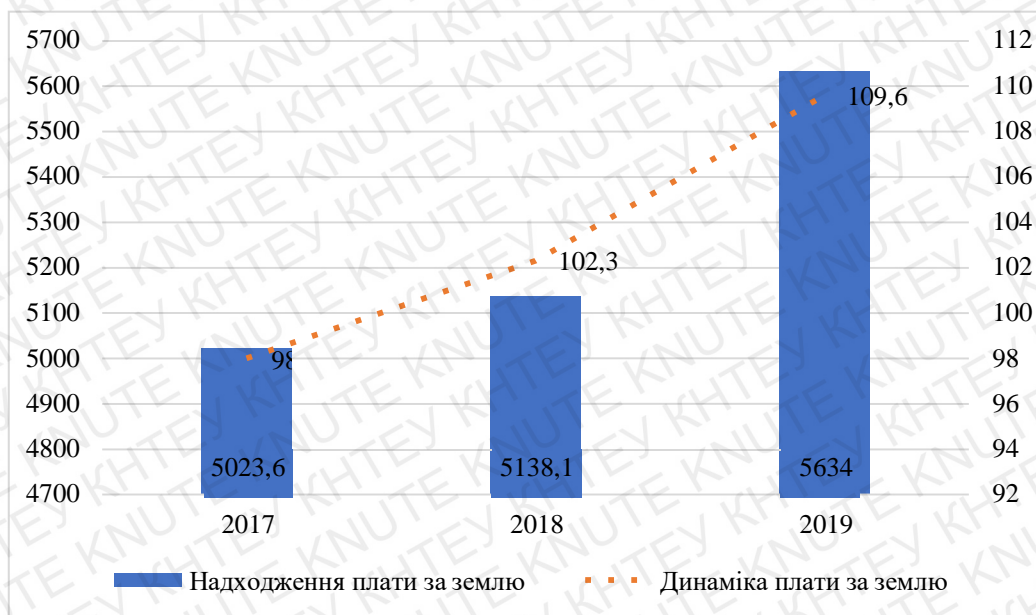

Рис.2.9. Надходження плати за землю до загального фонду бюджету міста Києва у 2017-2019 роках (млн грн)

Джерело: побудовано за даними [73, 74, 75]

Основним джерелом даного виду платежу (98,2%), припадає на юридичних осіб. За часткою наповнення (рис. 2.10) за 2019 рік орендна плата за землю становить 56,0%, а земельний податок – 44,0%.

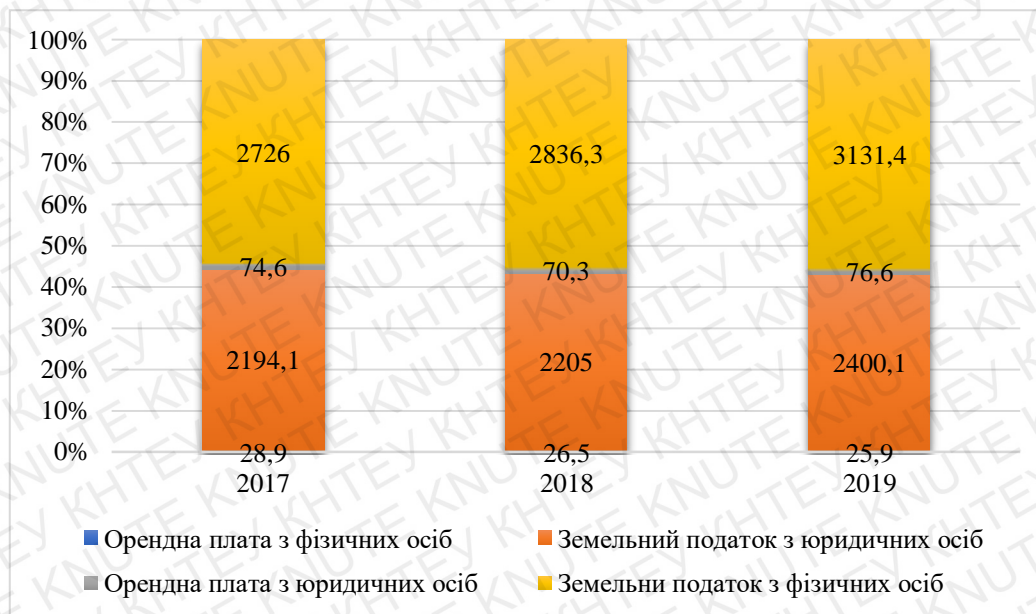

Рис. 2.10. Структура плати за землю у доходах бюджету міста Києва за 2017-2019 роки (млн. грн)

Джерело: побудовано за даними [73, 74, 75]

В структурі місцевих податків і зборів за 2019 рік питома вага джерел доходів, що забезпечили надходження, становить: орендна плата за землю та земельний податок – 40,5%, єдиний податок – 49,8%, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, збір за місяця для паркування транспортних засобів (рис. 2.11), туристичний збір (разом) – 9,7%.

Рис. 2.11. Надходження збору за місяця паркування для транспортних засобів до загального фонду бюджету міста Києва у 2017-2019 роках (млн грн)

Джерело: побудовано за даними [73, 74, 75]

Отже з наведених даних бачимо, що відбувається незначне поступове збільшення надходжень від місцевих податків і зборів. Але протягом цього періоду спостерігається негативна тенденція до скорочення частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів.

Це можна пояснити значно більшим темпом зростання надходжень від інших статей дохідної частини місцевих бюджетів, в першу чергу, офіційних трансфертів та податку на доходи з фізичних осіб.

2.2 Проблеми функціонування системи місцевих податків і зборів в Україні

Зауважимо, що при вивченні механізму справлення місцевих податків та зборів в Україні (Дод. А) варто пам'ятати, що існує дві системи оподаткування, а саме спрощена система оподаткування та загальна система оподаткування. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є особливим механізмом, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на єдиний податок в порядку та на умовах визначених Податковим кодексом України.

Спрощена система оподаткування юридичних осіб формується на основі єдиного податку. Єдиний податок – це місцевий податок юридичними особами, які перебувають на спрощеній системі оподаткування. Цей податок передбачає спрощений облік доходів і витрат, а також заміщає собою сплату і розрахунок певної кількості обов'язкових податків і зборів, які сплачуються в Україні.

Як відомо, за загальним правилом платники єдиного податку 1 та 2 груп, відповідно до пункту 295.1 Податкового Кодексу України, сплачують податок авансом не пізніше 20 числа поточного місяця. Отже, у разі переходу єдинників 1 або 2 груп з однієї в іншу чи в групу 3 єдиний податок за період роботи у «старій» групі так чи інакше вже сплачено, тому про ймовірність недоплати за відповідний період перейматися не варто [11, с. 19].

Зважаючи на те, що Податковий кодекс України дозволяє платникам єдиного податку 1 та 2 груп сплачувати єдиний податок авансовим внеском, у тому числі за весь податковий рік (але не більш як до кінця поточного звітного року), не виключено, що в разі міграції єдинників груп 1 та 2 в іншу групу за ними числитиметься переплата із цього платежу. У такому випадку під час сплати єдиного податку за перший місяць (квартал) після переходу до нової групи варто проконтролювати, аби відповідна сума не «загубилася» та була зарахована контролерами в рахунок погашення зобов'язань за відповідний податковий період. Зауважимо, що платники єдиного податку можуть самостійно перейти до іншої групи платників єдиного податку шляхом подання заяви до контролюючого органу не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного кварталу. Водночас у

платника єдиного податку групи 3, який є платником ПДВ, анулюється реєстрація платника податку на додану вартість у разі обрання ним групи 1 або 2 чи ставки єдиного податку, установлені для групи 3, що включає ПДВ до складу єдиного податку.

У разі якщо платник 1 чи 2 групи воліє обрати групу 3 зі ставкою єдиного податку 3%, йому необхідно завчасно пізніше ніж за 20 календарних днів до початку податкового кварталу, з якого підприємець планує «підвищити» групу подати заяву про реєстрацію платником ПДВ.

Податок на майно, який відноситься до місцевого оподаткування, існує практично в усіх країнах, в тому числі і в Україні – у формі податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки, транспортного податку та плати за землю.

Платниками цього податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, розташованих на території відповідної громади.

Об'єктом оподаткування є об'єкт житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його частка. У свою чергу, до об'єктів житлової нерухомості належать будівлі, віднесені відповідно до законодавства до житлового фонду (житлові будинки, прибудови до житлових будинків, квартири, котеджі, кімнати у багатосімейних квартирах), а також дачні та садові будинки [12, с.7].

До об'єктів нежитлової нерухомості відносяться будівлі, приміщення, що не віднесені відповідно до законодавства до житлового фонду (будівлі готельні, будівлі офісні, будівлі торговельні, будівлі для публічних виступів, будівлі промислові та склади, гаражі, господарські будівлі тощо).

Поряд із цим Податковим кодексом України встановлено загальні пільги для фізичних осіб – платників цього податку, незалежно від їх майнового стану та рівня доходів. Так, база оподаткування об'єкта житлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи, зменшується:

- для квартири незалежно від їх кількості на 60 метрів квадратних ;
- для житлового будинку незалежно від їх кількості – на 120 метрів квадратних;

– для різних типів об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток, на 180 метрів квадратних [13, с. 170].

Отже, майнові податки в системі оподаткування слугують забезпеченню більш справедливого розподілу податкового навантаження між платниками податків, раціонального та ефективного використання майна. У цьому контексті найбільш проблемним є посилення ролі оподаткування транспорту. На сьогодні надходження від транспортного податку є незначними для формування дохідної частини місцевих бюджетів.

Платниками цього податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, що є об'єктами оподаткування. У свою чергу, об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше 5 років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня податкового року. Ставка цього податку встановлюється у розрахунку на календарний рік у розмірі 25 тис. грн. за кожен легковий автомобіль, який відповідає критеріям визнання об'єктом обкладення цим податком. Відповідно, базовим податковим періодом для цього податку є календарний рік [14, с. 89].

Порядок обчислення транспортного податку залежить від того, платником податку є юридична чи фізична особа. Зокрема, за загальним правилом, для фізичних осіб обчислення суми податку з об'єкта оподаткування здійснюється контролюючим органом за місцем реєстрації платника.

Плата за землю – це обов'язковий платіж у складі податку на майно, що справляється у формі земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності.

Плата за землю в Україні стягується у вигляді земельного податку, що залежить від якості та місця знаходження ділянки, виходячи з кадастрової оцінки землі. Розмір цього податку встановлюється з розрахунку на рік у вигляді платежів за одиницю земельної площі. При цьому величина податку не залежить від результатів господарської діяльності власників або користувачів.

Неоформлене в належному порядку майно в Укрдержреєстрі або незавершене будівництво не підлягає оподаткуванню майновим податком. Отже, найбільш заможна частина населення, що буде дорогі житлові будинки, має можливість не сплачувати податок, не оформлюючи здачу збудованого і фактично введеного за призначенням житла в експлуатацію і не реєструючи його [42, с. 21].

Збір за місце для паркування транспортних засобів прийшов на заміну такому місцевому збору, як збір за паркування автотранспорту, який регламентувався Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори».

Суттєва особливість збору за місце для паркування транспортних засобів, встановленого ПКУ, полягає в тому, що платниками цього податку стали юридичні та фізичні особи, які, згідно з рішенням органу місцевого самоврядування, мають право надавати спеціально відведені місця для паркування транспортних засобів у тимчасове користування іншим особам. Така зміна кола платників сприяє вдосконаленню порядку адміністрування цього податку порівняно з попереднім збором, забезпечує збільшення об'єму надходжень до місцевих бюджетів, а також дає змогу органам місцевого самоврядування впорядковувати розміщення місць паркування [15, с. 43].

Віднесення нині до місцевих податків транспортного податку є недоцільним. Цей податок скоріше є акцизним податком на окремі види транспортних засобів. Адже його сплачують власники дорогих автомобілів, вік яких не більше 5 років, а ринкова вартість яких становить більше 375 мінімальних заробітних плат (МЗП). Чому 5 років та 375 МЗП, а не більше чи менше? До того ж, встановлено фіксовану ставку для всіх автомобілів, яких, наприклад, в переліку, визначеному Міністерством економічного розвитку і торгівлі України на 1 січня 2019 року налічується 304 марки та моделі, а їх кількість в Україні становить біля 25 тисяч одиниць. В 2017 р. від транспортного податку до місцевих бюджетів надійшло 245,9 млн грн податку, що становить 0,5 відсотка надходжень від усіх місцевих податків та зборів. Виходячи з цього, на наш погляд, слід повернути до місцевих податків податок з транспортних засобів, встановивши невисоку ставку податку, наприклад, 100 грн за

100 куб см об'єму двигуна для всіх власників легкових автомобілів незалежно від віку. Це дасть змогу збільшити на 1,5–3,0 млрд грн надходження до місцевих бюджетів та не буде значним податковим тягарем для його власників. Для порівняння, в Україні зареєстровано біля 9 млн автомобілів та мотоциклів.

На нашу думку, наявний перелік місцевих податків та зборів є далеко не оптимальним та буде змінюватись органами законодавчої влади у найближчому майбутньому. Основним аргументом щодо необхідності таких динамічних змін є факт незабезпечення фіскальної функції сформованої в даний час системи місцевих податків і зборів. Адже, не зважаючи на певне зростання податкових надходжень місцевих бюджетів в Україні, частка місцевих податків і зборів у цих доходах становить 7%, а основним чинником збільшення цієї частки є виключно зростання надходжень від сплати єдиного податку.

Основні та найяскравіші приклади недоліків системи місцевого оподаткування, які за період побудови податкової системи неодноразово обговорювалися науковцями та практиками, згруповані О. М. Думчиковим наступним чином: незначна фіскальна роль місцевих податків і зборів та їх вузький перелік. Пропонується розширити перелік місцевих податків і зборів за рахунок впровадження зборів цільового призначення (прибирання і освітлення вулиць, утилізація сміття, упорядкування парків та цвинтарів); відсутність правових механізмів у органів місцевого самоврядування щодо запровадження на своїй території власних податків і зборів, що може позитивно вплинути на політику органів місцевого самоврядування [24].

Крім перелічених недоліків, докорінне поліпшення системи місцевого оподаткування, яка є складовою податкової системи держави і водночас необхідним фінансовим атрибутом місцевих органів влади і самоврядування, є можливим при умові подолання системних проблем сучасної парадигми оподаткування в Україні. Такі проблеми полягають у відсутності, орієнтованої на позитивний зарубіжний досвід, стратегії ефективного правового регулювання сучасного місцевого оподаткування суб'єктів господарювання, основою якої є подолання стереотипу другорядності місцевих податків і зборів у порівнянні із загальнодержавними [26].

До основних проблем наявної системи місцевого оподаткування в Україні варто віднести:

- відсутність права органів місцевого самоврядування на встановлення власних податків і зборів на своїй території;
- високий рівень концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті, що знижує значення місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення завдань [16, с. 353];
- неефективність податкових ставок, що не дозволяє забезпечити стабільні надходження до місцевих бюджетів;
- відсутність зацікавленості представників місцевої влади в додатковому залученні коштів шляхом стягнення місцевих податків і зборів;
- низький рівень податкової культури та непрозорість податкової системи;
- відсутність взаємозв'язку між рівнем суспільних послуг, що надаються на певній території, з податковим навантаженням на населення;
- відсутність права органів місцевого самоврядування на встановлення власних податків і зборів на своїй території;
- незначну фіскальну роль місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті України.

Підсумовуючи генезу системи місцевого оподаткування в Україні, варто зазначити, що цей процес був і залишається складним, непослідовним та суперечливим. Позитивним результатом сьогодення є тенденція до скорочення місцевих податків і зборів шляхом виключення неефективних, з точки зору фіскальної спрямованості та затратних при адмініструванні державними фіскальними органами. Важливим та необхідним з точки зору фіскальної достатності та фінансової забезпеченості місцевих бюджетів є зміна статусу державних податків у місцеві. Тобто сьогодення система місцевого оподаткування знаходиться на етапі адаптації до норм законодавства ЄС [26].

На даний час та у найближчій перспективі система місцевого оподаткування потребує реформування з метою її подальшого удосконалення та максимальної адаптації до європейських стандартів. Враховуючи позитивний та негативний досвід

попередніх років формування української державності, вітчизняна нормативно-правова система місцевого оподаткування повинна реформуватись, дотримуючись таких двох основних принципів – це забезпечення фіскальної функції місцевих податків та зборів для задоволення фінансових потреб місцевих територіальних громад, виконання завдань регіонального розвитку, а також гарантування сприятливої соціально-економічної політики для розвитку ділової активності суб'єктів підприємницької діяльності [26].

Загалом, інститут місцевих податків і зборів в Україні порівняно з практикою західних країн є фактично недієздатним, не виконуючи при цьому тих функцій, які покладені на нього законодавством. Це головним чином зумовлено вкрай мізерною роллю місцевих податків і зборів у формуванні фінансів органів місцевого самоврядування [28, с. 280].

У вітчизняній економічній літературі неодноразово висловлювалися пропозиції щодо надання органам місцевого самоврядування права запроваджувати на своїй території власні податки і збори. Аргументом на користь такої позиції є те, що на місцях завжди є свої особливі об'єкти оподаткування, які можуть відчутно поповнити доходи місцевих бюджетів, отже дадуть змогу спрямувати додаткові кошти на вирішення економічних і соціальних проблем регіонів. Але в умовах досить відчутного податкового тягаря і, на цій основі, гострого дефіциту фінансових ресурсів надання місцевій владі повної самостійності у сфері місцевого оподаткування може мати непередбачувані наслідки. Тому на сучасному етапі становлення місцевого самоврядування в Україні, коли можливості місцевої влади у залученні альтернативних джерел доходів обмежені й немає ще необхідного досвіду, держава все-таки повинна залишити за собою загальний контроль і й надалі визначати граничні межі місцевого оподаткування. [31, с. 46]

Не менш важливою є і активізація роботи з підвищення правової культури населення, зокрема роз'яснення податкового законодавства, значення своєчасності й повноти сплати податків, а також відповідальності за ухилення від їх сплати, у відповідності до чого посилення потребує державний контроль за додержанням

чинного законодавства щодо оподаткування, справляння передбачених законом місцевих податків і зборів [6, с. 62].

Крім цього, необхідно, щоб система оподаткування місцевими податками і зборами відповідала ще й таким вимогам: по-перше, тягар місцевих податків і зборів повинен лежати на місцевих жителях, бо в цьому випадку місцеві органи державного управління нести будуть відповідальність перед ними, а отже, ефективніше надаватимуть суспільні блага та послуги; подібно до будь-яких інших податків чи зборів, місцеві податки та збори повинні зводити до мінімуму викривлення (деформацію) вибору в галузі споживання і виробництва; по-друге, важливо, щоб видатки на адміністрування та забезпечення дотримання платниками правил добровільної сплати місцевих податків були невисокими; по-четверте, система місцевих податків і зборів повинна створювати рівні можливості для всіх територій щодо мобілізації доходів, адже на сьогодні у сприятливіших умовах перебувають лише великі громади [2, с. 361].

Як бачимо, ситуація, що склалась у вітчизняній системі місцевих податків і зборів змушує порушити питання про радикальне перетворення всієї системи місцевого оподаткування, що в перспективі стане передумовою до удосконалення всієї фінансової системи України.

Незважаючи на достатньо велику кількість місцевих податків та зборів, вони не можуть повністю забезпечити реалізацію функцій та завдань органів місцевої влади. На сьогоднішній день більшість місцевих бюджетів функціонують за рахунок субвенцій та дотацій, які надходять із Державного бюджету України, а тому є дотаційними [46] .

Викладені пропозиції є досить ефективними на цьому етапі розвитку нашої держави. Зокрема, перелічені податки є характерними для розвинутих держав, де рівень матеріального забезпечення населення є досить високим. В Україні запровадження таких видів податків та зборів хоч і сприяло би швидкому поповненню місцевих бюджетів, проте поклало би на пересічних громадян необґрунтовано непомірний тягар з їх сплати.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Шляхи удосконалення оподаткування майна

Аналіз, проведений, у другому розділі, засвідчив недоліки у системі місцевого оподаткування в Україні. Це дає можливість сформулювати наступні пропозиції для вдосконалення механізмів місцевого оподаткування:

- розширення повноважень місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих податків і зборів та їх адміністрування;
- дозволити регулювати органам місцевої влади ставки місцевих податків і зборів;
- запровадження нових місцевих зборів, наприклад, за збирання та утилізацію сміття;
- запровадження обов'язкових внесків на охорону здоров'я в екологічно неблагополучних районах.
- провести органами місцевого самоврядування інвентаризацію земельних ділянок землекористувачів та організувати роботу щодо оформлення права землекористування відповідно до повноважень, визначених до статті 122 Земельного кодексу України;
- розширення баз Земельного кадастрів, а також доступність їхніх даних для суб'єктів оціночної діяльності.
- щодо податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки: у механізм розрахунку податку закласти ринкову вартість нерухомості [50, с. 130].

Цього можна досягти в результаті вдосконалення системи територіальної організації, виконавчої влади та місцевого самоврядування, проведення реформи адміністративно-територіального устрою, що має супроводжуватися зміцненням територіальних громад, продовженням бюджетної реформи та доведенням її до базового рівня – бюджетів сіл, міст районного значення [55, с. 377].

Досвід місцевого оподаткування Німеччини може бути використаний в Україні, зокрема, у процесі вдосконалення механізму адміністрування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Світовий досвід показує, що податок на нерухомість у разі використання правильного підходу може стати однією з вагомих статей дохідної частини бюджету, в окремих країнах нерухоме майно оподатковується виходячи з його вартісної оцінки [54, с. 160].

Податки на майно мають вагомі переваги над іншими податками, особливо в умовах України. Зокрема вони:

- стимулюють власників краще використовувати наявні активи, або продавати їх більш ефективним власникам – разом це призводить до підвищення ефективності використання майна. Це є дуже актуальним для України, надто зважаючи на необхідність прискореної структурної перебудови економіки;
- забезпечують бюджет (точніше – бюджети місцевих територіальних громад) стабільним джерелом надходжень, водночас
- створюють для органів місцевого самоврядування підґрунтя для формування додаткових стимулів збільшувати привабливість своїх територій для проживання та ведення бізнесу, адже це, в свою чергу, збільшує ринкову вартість земель та нерухомості на цій території;
- не вразливі до «оптимізації», натомість непрямо, але дуже ефективно обкладають «тіньові» доходи, як населення, так і підприємств – що є виключно актуальним для України;
- у разі спроби ухилення від сплати, завжди є –готовий об'єкт податкової застави, на який може бути накладено адміністративний арешт, і від продажу якого можна отримати надходження, необхідні, аби погасити податковий борг. При цьому, з одного боку, під податкову заставу не підпадає усе майно платника – тільки власне земля та інша нерухомість, з яких не сплачено податок; а, з другого боку – власникові немає сенсу ховатися за офшорами, фізичними особами, фіктивними фірмами тощо, бо об'єктом виступають

майнові права, а власне земля (інший об'єкт нерухомості), кому б вона не належала;

- є передбачуваними для платників [76];

Обґрунтовані недоліки сучасного стану податку на майно в Україні не дозволяють досягти підвищення податкових надходжень від його сплати без докорінного удосконалення принципів та механізмів оподаткування податком на майно. Для збільшення надходжень із податку на нерухоме майно доцільно вжити першочергових заходів щодо формування єдиного реєстру об'єктів нерухомості, а також дати змогу Державній податковій службі оподатковувати нерухоме майно за поданими е-деклараціями службовців.

Шляхи удосконалення системи оподаткування майна в Україні [17, 19] :

– недопущення впливу на механізм розрахунку податкових зобов'язань з податку на майно з боку органів місцевого самоврядування та державної влади (уникнення дискреційних можливостей). Враховуючи високий рівень корупції в країні, дискреційні можливості чинять негативний вплив і на розмір податкових надходжень з податку на майно, і на відношення платників податку до системи оподаткування в країні. В Україні на даному етапі розвитку податкової системи відповідно до пп. 266.4.2 Податкового кодексу України [1] сільські, селищні та міські ради мають можливість запроваджувати додаткові пільги, що створює додаткові можливості для корупції.

– Запровадження єдиної ставки податку, а також оподаткування земельних ділянок виключно з урахуванням способу їх використання, що зробить прозорою перевірку параметрів, які використовувались в процесі оподаткування.

– використання масової оцінки об'єктів, тобто методику, яка дозволить визначати вартість об'єктів за допомогою єдиної формули, що врахує такі характеристики, як місце розташування, властивості ґрунту тощо. Зауважимо, що представлений підхід враховує світову практику оподаткування майна.

– надання можливості платникам податку у прозорий та справедливий спосіб довести ціну на певний об'єкт оподаткування до поточного ринкового рівня в

ситуації, коли методика масової оцінки, на думку платника податків, призводить до завищення податкових платежів з податку на майно.

– прозорість та відкритість інформації стосовно сплачених податкових платежів з податку на майно, враховуючи те, що вони не залежать від доходів платника податку та можуть бути оприлюднені.

– поглибити диференціацію суб'єктів підприємницької діяльності за обсягами доходів, видами діяльності, що різняться за рівнями рентабельності, на окремі категорії;

– щорічно проводити індексацію грошової оцінки землі для оподаткування єдиним податком платників IV групи;

– підвищити відповідальність суб'єктів малого підприємництва у разі порушення ними норм, які визначають порядок застосування спрощеної системи оподаткування;

– підвищити відповідальність суб'єктів малого підприємництва у разі порушення ними норм, які визначають порядок застосування спрощеної системи оподаткування;

Пропоновані заходи покликані [75]:

– радикально звузити поле для дискреції, як окремих представників держави, так і колегіальних органів. Це, своєю чергою, зменшить викривлення («відновить справедливість»), підвищить позитивні стимулюючі ефекти податків на майно, розширить базу та ліквідує можливості для корупції та інших зловживань.

– Спростити та зробити прозорою оцінку вартості (розрахункової).

– За рахунок цього створити можливість для збільшення надходжень від податку на майно у кілька разів, аби його можна було використати у якості компенсатора для зниження надходжень від прямих податків в рамках «фіскального маневру».

– Закласти на концептуальному та технічному рівнях такі механізми, які б дозволили:

- з часом (і, відповідно, накопиченням даних) уточнювати оцінку, дедалі більше наближуючи її до реального ринкового рівня;

- на основі цього поступово підвищувати частку надходжень від майнових податків, аби – разом із скороченням державних видатків та удосконаленням адміністрування непрямих податків – зрештою знизити до мінімуму ставки прямих податків;
- забезпечити політичну підтримку цього процесу, або принаймні нейтральність широких верств населення.

Результатами мають стати:

- прискорення економічного зростання;
- зменшення корупції;
- детінізація економіки;
- пожвавлення підприємництва, створення кращих умов для інвестицій;
- спрощення адміністрування податків, особливо для платників;
- прискорення структурної перебудови економіки на користь постіндустріального розвитку та технічна модернізація промисловості.

Хоча ставки та способи оцінки мають бути єдиними, адміністрування та політика пільг мають бути м'якшими по відношенню до домогосподарств. Адже:

- людина, на відміну від підприємства, має невід'ємні права, які діють незалежно від продуктивності її праці та здатності ефективно використовувати житло;
- зміст оподаткування майна для домогосподарств, як вже було зазначено, відрізняється від такого для підприємств: житло (якщо воно використовується саме для проживання) є радше мірилом доходів (іноді – минулих), аніж їхнім джерелом;
- окрім цього, треба зважати на гуманітарні фактори – зокрема, високу психологічну ціну переїзду для людей похилого віку, захист прав неповнолітніх тощо;
- нарешті, коли оподаткування майна призводить до витіснення з ринку неефективних підприємств або переїзду їх у місцевості з дешевшою землею (наприклад винесення промислових підприємств за межі міст), то це має переважно позитивні наслідки для якості життя людей. Натомість, міграція

мешканців під тиском вартості житла (до якої входить і розмір податку) веде до майнової географічної сегрегації, яка має доволі неоднозначні соціальні наслідки, серед яких, зокрема, формування «гетто», як-от у багатьох містах США.

Розглянемо запропоновані способи оподаткування видів земель (Дод. В)

Обґрунтуємо цілі, очікувані результати та шляхи реформування системи майнового оподаткування в Україні в умовах фіскальної децентралізації. До основних цілей реформування системи майнового оподаткування в Україні, на нашу думку, необхідно віднести такі:

- зменшення дискреційних можливостей, тобто максимальне зменшення впливу на механізм розрахунку податкових зобов'язань з податку на майно з боку органів місцевого самоврядування та державної влади, що сприятиме підвищенню стимулюючих ефектів майнового оподаткування, розширенню бази оподаткування та зниженню корупційних зловживань;

- спрощення та максимальна прозорість проведення розрахункової оцінки вартості;

- збільшення питомої ваги податкових надходжень від податку на майно в загальному обсязі податкових надходжень Зведеного бюджету та ВВП до рівня 5,5% та 2,0% відповідно, що надасть можливість використання податку на майно як ефективного компенсатора в процесі скорочення надходжень від прямих податків;

- удосконалення механізму оподаткування податком на майно шляхом надання платникам податку можливостей здійснювати уточнюючу оцінку оподатковуваних об'єктів з метою максимального наближення її до справедливої ринкової вартості.

На нашу думку, податок на нерухоме майно та плату за землю необхідно об'єднати в єдиний податок на землю та споруди з обов'язковим врахуванням способу використання землі та масової оцінки об'єктів. Всі інші платежі, які стосуються майна (при перереєстрації, купівлі-продажі тощо) мають бути скасовані, що, на нашу думку, не спричинить негативного впливу на бюджетні показники в

Україні через незначну питому вагу таких надходжень в загальній структурі податкових надходжень. Крім того, таке скасування позитивно вплине на реалістичність цін у процесі куплі-продажу оподатковуваних об'єктів та, відповідно, показниках масового оцінювання, яке буде базуватись на ринкових цінах об'єктів.

Отже, Україні слід звернути більше уваги на податок на майно, який є найменш шкідливим для зростання економіки та дуже перспективним з огляду на можливість зменшення корупційних вразливостей. Крім того, на відміну від капіталу, нерухомість не має мобільності, щоб уникнути податків. Побоювання з приводу ризиків, ухиленням від сплати податків, збільшення мобільності капіталу в усьому світі, а також поступове збільшення вартості майна/нерухомості по відношенню до доходів, високий ступінь вертикальної і горизонтальної справедливості роблять податок на майно пріоритетним в податковій реформі.

Запропоновані підходи дозволяють, з одного боку, обійти багато недоліків такого роду податків та труднощів реформування, а з іншого боку - скористатися цим для впровадження більш широкої ліберальної, але фіскально відповідальної податкової реформи, яка б дозволила значно прискорити економічне зростання та структурну перебудову української економіки.

Зокрема, такий крок дозволить запровадити податок на виведений капітал замість податку на прибуток підприємств та у подальшому продовжити процес перенесення податкового тягаря з прямих податків на менш шкідливі для зростання та менш корупційні податки на майно, створивши систему, яка здатна до самовдосконалення та стійкого розвитку.

Наслідком цього має стати:

- радикальне зменшення корупційного навантаження на бізнес;
- зменшення тіньової економіки, більш рівномірний розподіл податків;
- підвищення передбачуваності податкових платежів та доходів бюджету;
- створення стимулів для більш ефективного використання майна та технологічного переозброєння;
- створення сприятливих умов для зростання нових підприємств та структурного оновлення економіки.

3.2 Оптимізація спрощеної системи оподаткування в сучасних умовах

За допомогою спрощеної системи оподаткування відбувається забезпечення розвитку малого бізнесу. В процесі реформування спрощеної системи оподаткування варто підвищити граничний обсяг виручки від реалізації, з забезпеченням диференційованого підходу.

Основними напрямками розвитку спрощеної системи оподаткування та звітності в Україні повинно стати:

- відкриття окремої державної програми пільгового кредитування суб'єктів малого підприємництва;
- вдосконалити загальну систему оподаткування, тобто спростити ведення діяльності підприємців на такій системі оподаткування;
- заміна всі форми звітності, подача звіту не частіше один раз в квартал;
- створення центрів для суб'єктів малого підприємництва які будуть надавати консультаційні послуги, за допомогою яких буде відбуватися відкриття власної справи;
- збільшення відповідальності суб'єктів малого підприємництва у разі порушення ними правил [77];
- поглиблення диференціації суб'єктів підприємницької діяльності за обсягами доходів, видами діяльності, що різняться за рівнями рентабельності, на окремі категорії;
- щорічно проводити індексацію грошової оцінки землі для оподаткування єдиним податком платників IV групи;
- підвищити відповідальність суб'єктів малого підприємництва у разі порушення ними норм, які визначають порядок застосування спрощеної системи оподаткування;
- змінити перелік податків і зборів (обов'язкових платежів), які входять до складу єдиного податку, зокрема вилучити з нього ресурсні платежі, плату за землю;

- Здійснити корегування умов оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в напрямі диференційованого підходу до визначення категорій платників єдиного податку в межах четвертої групи за площею сільськогосподарських угідь та обсягом річного доходу, рівнем рентабельності;
- Здійснити прив'язку граничних розмірів доходів, що дають право переходу на спрощену систему оподаткування до індексу інфляції або до розміру мінімальної заробітної плати;
- Удосконалення механізму справляння податку, рівність умов та стимулювання ефективного розвитку бізнесу аграріїв, поєднання інтересів держави;
- Забезпечення регулюючої та стимулюючої функції єдиного податку для сільськогосподарських товаровиробників; забезпечить збільшення надходжень від єдиного податку та зменшення «тінізації» платників єдиного податку.

В рамках нововведених законопроектів № 1053-1 та № 1073, що були ухвалені у вересні 2019 року передбачається досягнення високої ефективності податкового контролю у спрощеній системі оподаткування за рахунок декількох основних аспектів [79]:

- 1) розширення кола платників податків, що зобов'язані використовувати реєстраторів розрахункових операцій (РРО);
- 2) впровадження суворіших штрафів за порушення норм оподаткування малого бізнесу;
- 3) запровадження системи платного інформування по фактам порушень податкового законодавства.

Таким чином, збільшення контролю за правильністю оподаткування в малому бізнесі сприятиме, перш за все, розширення кола платників єдиного податку, що зобов'язані використовувати РРО. Через РРО повинна здійснюватися реалізація товарів та послуг через інтернет, реалізація складної побутової техніки, лікарських засобів, виробів медичного призначення. Крім того, нові законопроекти

зобов'язують застосовувати реєстратори розрахункових операцій також інших платників єдиного податку II—IV груп, які працюють на ринку громадського харчування (ресторани, кафе і т.п.), на ринку туристичних послуг (турагентства, турфірми) та ринку тимчасового розташування (готелі, хостели), а також підприємців, що реалізують ювелірну продукцію, працюють у сфері роздрібною торгівлі вживаними товарами (через магазини, а не на ринках). Така новація матиме кілька позитивних аспектів:

- дозволить більш чітко контролювати обсяг доходів платників єдиного податку II-IV груп. Тобто, такий захід сприятиме профілактиці можливого ухиленню від сплати податків за рахунок заниження реальних обсягів доходу платниками єдиного податку II—IV груп;
- сприятиме покращенню якості обслуговування платників податків, оскільки кожен зможе отримати чек на придбаний товар і бути впевненим, що цей товар не є контрабандним.

При цьому законотворці дають підприємця час для адаптації до нових умов роботи. Так, для вказаних груп підприємців використання РРО запроваджується з 1 жовтня 2020 року, але обов'язковим воно стане тільки з 1 січня 2021 року. Отже, представники малого бізнесу матимуть час на ознайомлення з новими правилами роботи, вибору та апробації способу застосування РРО.

Крім того, не можна говорити про посилення податкового тиску на платників податків після впровадження аналізованих податкових інновацій, адже з 1 січня 2021 року заплановане збільшення граничного обсягу доходів платників єдиного податку II групи. Так, їх доходи можуть доходити до 2,5 млн. грн. (порівняно з 1,5 млн. грн. на сьогодні). У результаті цього заходу значна частка підприємців, які зараз перебувають на III групі оподаткування, перейдуть до II групи, податкове навантаження у якій порівняно менше.

На платників єдиного податку I групи обов'язок використання РРО не поширюється, як зараз, так і в плановій перспективі. Також дія ухвалених законопроектів не буде стосуватися фізичних осіб, які реалізують на ринках власні або вживані продукти власного підсобного господарства.

Також не створює додаткового тиску на підприємців і необхідність придбання РРО спеціальних програм, які можна буде встановити навіть на планшети чи смартфон. І при цьому вказані програми будуть безкоштовними, як і навчальні інструктивні матеріали щодо коригування такими програмами.

Спеціально розроблена інформаційна система має забезпечити покупцям можливість перевірити в своєму електронному кабінеті справжність отриманого від продавця товарів чи послуг чека та надіслати скаргу на продавця. Податківці планують впровадження двох рівнів перевірок звернень та скарг покупців (замовників послуг):

- на першому рівні передбачені камеральні перевірки. Вони плануються до проведення в тому випадку, якщо продавець не підтверджує факт продажу товару(послуг);

- на другому рівні передбачено проведення фактичних перевірок, підставами для яких будуть ситуації, коли продавці не з'являться для проведення камеральної перевірки.

«В рамках таких перевірок податківці перевірятимуть дотримання правил застосування РРО, правильність оприбуткування товарів, дотримання правил їх облік, а також порядку ведення касових операцій» [78].

Таким чином, на сьогодні в Україні значні перспективи посилення контролю за оподаткуванням малого бізнесу пов'язані з розширенням кола платників єдиного податку, що зобов'язані використовувати РРО, а також зі збільшенням розміру штрафів за порушення в даній сфері та з використанням даних платних інформаторів по порушення правил застосування РРО.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дозволило зробити науково-теоретичні висновки та пропозиції:

1. Місцеві податки і збори законодавчо встановлюються державою, регламентуються органами місцевого самоврядування на певній території, сплачуються юридичними та фізичними особами в процесі перерозподілу ВВП і надходять до місцевих бюджетів для фінансового забезпечення виконання функцій органів місцевого самоврядування, зміцненні фінансової незалежності місцевого самоврядування, збільшенні частки цих податків, а також пов'язане із соціально-економічним розвитком територіальних громад, соціальних потреб населення.
2. Проведені реформи, які відбулись, внаслідок прийняття Податкового кодексу України та внесення низки змін до цього нормативно-правового акту було ліквідовано багато різних податків і зборів та введено інші, такі як, акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизними товарами; транспортного податку з фізичних та юридичних осіб; податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Після прийняття низки змін до діючого законодавства, пов'язаних із децентралізацією спостерігаємо скорочення співвідношення між власними доходами місцевих бюджетів та міжбюджетними трансфертами, що у свою чергу має позитивне відображення у збільшенні частки власних доходів місцевих бюджетів. Сучасний стан системи місцевого оподаткування надалі зазнає змін шляхом зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів, реалізації податкової реформи, вирішення на законодавчому рівні проблем удосконалення системи місцевого оподаткування, розробкою нормативно-правових актів, що покликані покращувати систему місцевого оподаткування, їх порядком справляння та ставками.
3. Розглянувши та проаналізувавши місцеві податки і збори на прикладі місцевого бюджету, а саме міста Києва, побачили, що останні роки

спостерігаємо зміни оподаткування нерухомого та рухомого майна, єдиного податку, туристичного збору, збору за місця для паркування транспортних засобів та реформування спрощеної системи оподаткування, що призводять до позитивної тенденції надходжень від місцевих податків до бюджету міста. Отже, суттєве зростання обсягу місцевих податків і зборів у 2019 р. підвищило їх фіскальну роль як бюджетоутворювального джерела. Але їх не можна назвати головним бюджетоутворюючим джерелом доходів, адже вони займають лише невелику питому вагу у надходженнях місцевого бюджету.

Чільне місце у структурі місцевих податків і зборів місцевих бюджетів з 2016 - 2019 роках належало податку на майно та друге місце в структурі займає єдиний податок, які ми і вважаємо бюджетоутворюючими місцевими податками. Після того, як в останні роки увага уряду та органів місцевого самоврядування була загострена на фінансовій децентралізації, спостерігаємо, що місцеві бюджети, у розрізі єдиного та майнових податків стають профіцитними та набувають тенденцію до зростання.

4. Світовий досвід місцевого оподаткування аналізований вище, переконливо свідчить, що податки ресурсно-майнової групи являються найпоширенішими у розвинених країнах та становлять вагомий фінансовий фундамент економічного розвитку в контексті бюджетної децентралізації. У відповідному аспекті конвергенція зарубіжного досвіду оподаткування нерухомого майна з подальшою імплементацією на теренах України є конструктивним базисом та необхідною умовою удосконалення податкової системи на шляху до ринкових перетворень. Проте, реалізація прогресивних методів і фіскального досвіду розвинених країн світу повинен ґрунтуватися на врахуванні специфіки розвитку національної економіки, культурно-історичних особливостей та соціально-політичного становища.
5. Посилення ролі податкових надходжень з місцевих податків у формування доходів бюджетів можливе за таких умов:
  - формування податкової культури населення, у тому числі платників податків;
  - інформування платників податків щодо податкового законодавства;

- роз'яснення щодо порядку застосування податкового законодавства та організація навчання платників податків;
- підвищення ролі органів місцевого самоврядування та податкової служби в легалізації доходів підприємців;
- удосконалення практики справляння податку на нерухомість, який є потенційним джерелом диверсифікації доходів місцевих бюджетів в Україні;
- збільшення впливу органів місцевого самоврядування на наповнення місцевих бюджетів шляхом розширення їхніх прав стосовно місцевого оподаткування;
- розвиток інституту місцевих податків і зборів, який відображатиме спрямування політики органів місцевого самоврядування в галузі зайнятості, соціального захисту населення, охорони навколишнього природного середовища.

6. Пошук шляхів збільшення обсягу надходження місцевих податків та зборів повинен бути спрямований на встановлення таких податків та зборів і вибору таких їх платників, які б забезпечували невеликі адміністративні витрати та ефективний податковий контроль за достатнього обсягу надходжень, що дасть можливість створити надійне джерело дохідної бази місцевих бюджетів. Підтримки малого бізнесу та підвищення його ролі в розвитку вітчизняної економіки, створення нових робочих місць, сприяння розвитку конкурентоспроможності підприємств, активізації інноваційної діяльності, забезпечення стабільної соціальної та екологічної ситуації, створити якісно інші умови для розвитку української економіки і сприяти забезпеченню стійкого та здорового економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – 13.08.2020.
2. Регулятивний потенціал податкової системи України: монографія / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, Л.М. Карпов та ін. - Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. - 336 с.
3. Калустян Я.В. Фінансування розвитку міст за рахунок податків європейський досвід / Я.В. Калустян // Схід. – 2013. – С. 91–94.
4. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. - К.: НІОС. - 2000. - 416 с.
5. Місцеві фінанси: Навч. - метод. посібник / М.А. Гапонюк, В.П. Яцюта, А. Є. Буряченко, А.А. Славкова. - К.: КНЕУ, 2002. - 184 с.
6. Индюхова Я.А., Местные налоги и сборы в налоговом кодексе // Бухгалтерская неделя. - 2011. - № 7 (476). - С. 55-62.
7. Піхоцька О.М. Місцеві податки і збори у // Фінанси України. - 2008. - №5. - с. 46 - 49.
8. Головашевич О. О. Правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. 2007. 193 с.
9. Капустник В. В. Правове регулювання податкового періоду. 2015. 199 с.
10. Лободіна З.М. Вплив місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток територій в контексті проведення бюджетної реформи. *Інноваційна економіка*. 2018. № 9(35). С. 124–128.
11. Баранник Л.Б. Місцеве оподаткування в Україні: еволюція та перспективи розвитку : монографія / за ред. Л.Б. Баранник. Дніпропетровськ, 2017. 62 с.
12. Єфименко Т. Податковий кодекс України як перший крок на шляху реформування вітчизняної податкової системи. Київ: 2017, № 12. С. 3–11.
13. Ковалевич Д.А. Основні засади планування та виконання місцевих бюджетів. *Економіка*. 2018. – № 21. – С. 168–171
14. Крисоватий А.І. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації : монографія / за ред. А.І. Крисоватий, Т.Л. Томнюк. Тернопіль : Економічна думка, 2018. 212 с.

15. Ніколаєва О.М. Місцеві податки і збори в світлі прийняття Податкового кодексу. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2015. №3.С. 41–45.
16. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv/>
17. Полтораки А. С. Трансформація системи оподаткування майна в умовах фіскальної децентралізації в Україні / А. С. Полтораки, М. Й. Головки // *Актуальні проблеми економіки*. – 2017. – № 9 (195). – С. 79–91.
18. Ціна держави [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://cost.ua> (дата звернення 06.06.2020).
19. Волохова, І. С. Місцеві податки та збори в доходах місцевих бюджетів України: наслідки проведених реформ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 2017, 23 (2): 51-54.
20. Бондаренко Д. Місцеві податки та збори у контексті податкового кодексу України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. С. 9-15.
21. Маршук Л.М., Матвійчук Н.М. Особливості бюджетного дефіциту України в сучасних умовах. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. № 5(20).2015.С. 31-34.
22. Сошка Н.В. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2016. №11. С 51-56.
23. Курило В. І. Значення місцевих податків у процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Актуальні проблеми створення інтелектуальних і індустріальних парків: [Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 22 лютого 2016 року)]. К.: «МП Леся», 2016. С. 49-51.
24. Думчиков М. О. Теоретичні засади історичного аспекту розвитку та формування системи місцевих податків і зборів. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2015. № 5 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://ukraini/povidomlenia /2015/5.html>

25. Курило В. І. Провадження по справах про адміністративну відповідальність за невиконання податкового обов'язку: [моногр.]. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 169 с
26. Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту права Університету ДФС України: у 5 ч. Ч. 5. - Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. - 292 с. (Серія «На допомогу студенту УДФСУ», т. 13). : Тоцький В.С. Генезис місцевого оподаткування в Україні
27. Бадида М.І., Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів бюджету міста. - 2007. - № 11-12. - С. 35-42.
28. Регулятивний потенціал податкової системи України: монографія / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, Л.М. Карпов та ін. - Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. - 336 с.
29. Курносова К.В. Шляхи стабілізації власної доходної бази місцевого самоврядування // Наукові праці НДФІ. - 2008. - №4. - С. 62-69.
30. Слухай С.В., Здерка Н.Я. Формування доходів місцевих бюджетів у контексті трансформації податкової системи // Фінанси України. - 2006. - №5. - С. 12-20.
31. Омелянович Л.О. Міжрегіональні відмінності в соціально-економічному розвитку України // Вісник економічної науки України. - 2007. - №2. - С. 32-37.
32. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.2 / С. В. Мочерний та ін. К. :Видавничий центр «Академія». – 2001. – 848 с.
33. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні: монографія / І. С. Волохова. – Одеса: Атлант, 2014. – 462 с.
34. Циммерманн Х. Муниципальные финансы: учебник / Х.Циммерманн. М. : Издательство «Дело и сервис», 2003. – 258 с.
35. Місьцеве оподаткування в Україні: еволюція та перспективи розвитку: монографія / Т. Ю. Александрюк, Т. О. Дулік, Н. І. Захарова та ін.; за ред. Л.Б. Баранник. Дніпропетровськ : Дніпропетровська державна фінансова академія, 2015. – 256 с.

36. Роль В. Ф., Сергієнко В. В. Попова С. М. Фінансове право: навч. посіб. / В. Ф. Роль, В. В. Сергієнко, С. М. Попова. Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.
37. Письменний В. В. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи України: монографія. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка», Вектор, 2011. – 210 с.
38. Сучасний стан та напрями вдосконалення справляння місцевих податків і зборів України / М.П. Волохова // Економічні інновації: Зб. наук. пр. — Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2014. — Вип. 57. — С. 62-71. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.
39. Блискавка Т.О. Зарубіжний досвід фіскального регулювання інноваційного процесу в економічно розвинених країнах / О. Т. Блискавка // Дослідження міжнародної економіки : зб. наук. праць. – Київ, 2011. – № 1 (66). – С. 155-165.
40. Ільяшенко В.А. Розвиток місцевого самоврядування в зарубіжних країнах / В.А. Ільяшенко // Держава та регіони. – 2010. – № 3. – С. 48-54.
41. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні в контексті тенденцій реформування оподаткування у країнах ЄС / А. М. Соколовська, Т. В. Кошук // Фінанси України. – 2012. – № 4. – С. 97-106.
42. Бачо Р. Оцінка ролі місцевих податків і зборів у забезпеченні фінансової безпеки органів місцевого самоврядування / Бачо Р.Й., Гапак Н.М., Иллар Е.Й. // Науковий вісник Ужгородського університету 2013, Серія Економіка. – 2013. – №4. – С. 16-25.
43. Музика-Стефанчук О. А. Декілька нарисів про місцеві бюджети в зарубіжних країнах // Науковий вісник Академії муніципального управління : Серія «Право». – 2010. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_pr/2010_1/12.pdf.
44. Малис Н. И. Социальный аспект налогового реформирования / Н. И. Малис // Финансы. – 2012. – № 5. – С. 35-39.

45. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні в контексті тенденцій реформування оподаткування у країнах ЄС / А. М. Соколовська, Т. В. Кошук // *Фінанси України*. – 2012. – № 1. – С. 94-115.
46. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту НТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2020. Вип.92. С.268. : Гуменюк К.В. Аналіз та проблеми адміністрування податкових надходжень до місцевих бюджетів
47. Шуба І.М., Химич Р.В. Механізм податкового адміністрування: проблеми та шляхи удосконалення. *Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI столітті*: VII Міжнародна науково-практична інтернет- конференція. 2016. С. 137-139 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://economics.opu.ua>. (дата звернення:01.04.2020)
48. Булгакова С. О. Податки в зарубіжних країнах. Київ: Основи,2018. 123 с.
49. Бак Н. А. Міське оподаткування в Україні: стан і перспективи посилення дієвості. *Економіка: реалії часу*. 2017. № 1 (29). С. 12–25.
50. Ільницький О. Реформа міжбюджетних відносин на шляху до бюджетної: фіскальної децентралізації в Україні. Київ: Публічне право, 2016. №1. С. 126–134.
51. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2020. Вип.93. С.252. : Мельничук Б.М. Шляхи вдосконалення місцевих податків і зборів в Україні на основі зарубіжного досвіду
52. Звіт про виконання бюджету міста Київ (2015-2019 рік) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://kyivcity.gov.ua/publiczna_informatsiia_Tag_166122/NPA_1552900162/File_1552901097/ (дата звернення 05.04.2020)
53. Управління фінансовими ресурсами місцевих бюджетів Львівщини: проблеми та напрями підвищення ефективності / І.З. Сторянська, М. А. Козоріз, С. А.

- Давимука [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. І.З. Сторянської. – Львів : НАН України. Інститут регіональних досліджень, 2013. – 93 с.
54. Зима О.Г. Удосконалення оподаткування нерухомого майна зарубіжного досвіду / О.Г. Зима, І.С. Єршова // Бізнес інформ. – 2012. – № 6. – С. 159–161.
55. Кульчицький М.І. Міжбюджетні відносини в економічній системі України : дис. ... док. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / М.І. Кульчицький. – Львів, 2016. – 475 с.
56. Полишин Г. Місцеві податки і збори в Україні та за кордоном / Г. Полишин // Підприємство, господарство і право. – 2019. – №4. – С.162-165.
57. Шолкова Т.Б. Габрись О. М. Переваги та недоліки майнового оподаткування в Україні. // „National law journal: teory and practice” L.L.C. Scientific and practical Publication in law Nr. 3-2 (31) 2018, page 70-74
http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part_2/2018-3_2.pdf
58. Бондарук, Т. Г. Концептуальні засади реформування місцевих бюджетів України / Т. Г. Бондарук // Світ фінансів. – 2011. – № 2. – С. 168.
59. Outes W. Fiscal Federalism [Текст] / W. Outes – N.Y.: Harcourt Brase Jovanovich, Juc. – 1972. – 412 p.
60. Овчинніков А. В. Місцеве оподаткування в Україні: еволюція та перспективи його розвитку / А. В. Овчинніков // Економіка і суспільство. – 2017. – № 8 – С. 634 – 639.
61. Місцеві бюджети, податки і збори: Закон, практика, проблеми / Відп. ред. В.А. Граб; Упоряд. О.А. Нескоромний. – Київ : Парламентське видавництво, 2000. – 231 с.
62. Вікторчук М.В. Адміністративно-правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні в умовах євроінтеграції. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/11856/7/diss-Viktorchjuk.pdf>.
63. Гончаренко М.В. Розвиток механізму оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки. *Державне будівництво*. 2018. № 1. С. 1–10.

- [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2018-1/doc/2/2_3.pdf.
64. Вікторчук М. В. Адміністративно-правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні в умовах євроінтеграції. дис ... канд. юрид. наук, спец.12.00.07. Харків, 2016. 219 с.
65. Steuern von A bis Z. – Berlin : Bundesministerium der Finanzen, Referat für Öffentlichkeitsarbeit, 2013. – 100 s.
66. Ярова І. В. Власні доходи місцевих бюджетів як запорука їх автономії та фінансової стійкості // Матеріали І Всеукраїнської заочної наукової конференції 20-22 січня 2010 року. – С. 129-134.
67. Даудова В.Г. Бюджетоутворюючі податки місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації / В.Г. Даудова // Збірник Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Харків: Магістр, 2015. – № 2. – С. 96.
68. Мартинюк І.В. Утилізаційний збір для неекологічних товарів / І.В. Мартинюк, О.Ю. Дубовик // Агросвіт. Науково_практичний журнал. ТОВ. "ДКС Центр" — 2014. — 8. — С. 37—42.
69. Савчук н.в. необхідність трансформації бюджетної системи у кон евого самоврядування – 2014. – № 2(34). – с. 23–32.
70. Сошка Н.В. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні. *Ефективна економіка. 2011*. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=783> (дата звернення 05.04.2020).
71. Dema, D. I. (2018). Perspektyvy zaprovadzhennia infrastruktornoho ahrarnoho podatku [Prospects for the introduction of an infrastructure tax on agriculture]. Problems and prospects of financial provision of the agrarian sector: domestic and foreign experience: Materials of the II International Scientific and Practical Conference (pp. 201–203). Kyiv: Comprint [in Ukrainian].
72. Статистичний збірник Міністерства фінансів: «Бюджет України 2019». - 297с.

73. Звіт про виконання бюджету міста Києва за 2019 рік. [Електронний ресурс]: –
Режим доступу:
https://kyivcity.gov.ua/publiczna_informatsiia_Tag_166122/zvit_pro_vikonannya_b_yudzhetu_mista_kiyeva_za_2019_rik_399370/
74. Звіт про виконання бюджету міста Києва за 2018 рік. [Електронний ресурс]: –
Режим доступу:
https://kyivcity.gov.ua/publiczna_informatsiia_Tag_166122/NPA_1552900162/
75. Звіт про виконання бюджету м. Києва за 2017 рік. [Електронний ресурс]: –
Режим доступу:
https://kyivcity.gov.ua/publiczna_informatsiia_Tag_166122/zvit_pro_vikonannya_b_yudzhetu_mkiyeva_za_2017_rik_257322/
76. Дубровський В. Як удосконалити податок на нерухоме майно в Україні? [Текст] / В. Дубровський, В. Черкашин // Європейський інформаційно-дослідницький центр. – К., 016. – 40 с.
77. Олійник О.В. Податкова система: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006 – 456с.
78. Нижник Т. РРО-2020: всім ФОПам, драконівські штрафи і кешбек за порушення продавця / Т. Нижник // Expertus: головбух [Електронний ресурс].
— Режим доступу: <https://1gl-vip.expertus.ua/#/document/16/27734/>
79. Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту економіки, оподаткування та митної справи Університету ДФС України : у 4 ч. Ч. 1. - Ірпінь, 2019. - 332 с. - (Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ», т. 16).

Характеристика елементів місцевих податків та зборів*

Елементи	Характеристика
<i>Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки</i>	
Платники	фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості і, розташованих на території відповідної громади
Об'єктом оподаткування	об'єкт житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його частка
База оподаткування	загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток.
Ставки податку	залежно від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує 1,5 % розміру МЗП, встановленої законом на 01 січня звітного (податкового) року, за 1 м ² бази оподаткування.
Базовий період	календарний рік
<i>Плата за землю</i>	
Платники	власники земельних ділянок, земельних часток (паїв); землекористувачі
Об'єктом оподаткування	земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні; земельні частки (паї), які перебувають у власності.
База оподаткування	нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації; площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено.
Ставки податку	- за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, - не більше 3 % від їх нормативної грошової оцінки, для земель загального користування - не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки; для сільгоспугідь - не менше 0,3 % та не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки% для лісових земель - не більше 0,1 % від їх нормативної грошової оцінки.
Базовий період	календарний рік.
<i>Транспортний податок</i>	
Платники	фіз та юрособи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні власні легкові автомобілі
Об'єктом оподаткування	легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше 5 років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів МЗП, встановленої законом на 01.01. податкового (звітного) року.
База оподаткування	легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування
Ставки податку	з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 000 гривень за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування
Базовий період	календарний рік.
<i>Туристичний збір</i>	
Платники	громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення місцевих рад або ради ОТГ тимчасово розміщуються у місцях

	проживання (ночівлі)
Об'єктом оподаткування	загальна кількість днів тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі)
База оподаткування	до 0,5 відсотка - для внутрішнього туризму та до 5 відсотків - для в'їзного туризму від розміру МЗП, встановленої законом на 01.01. звітного (податкового) року, для однієї особи за одну добу тимчасового розміщення.
Базовий період	календарний квартал
<i>Збір за місяць для паркування транспортних засобів</i>	
Платники	Юр. особи, їх філії, ФОП, які згідно з рішенням місцевих рад або ради ОТГ, організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.
Об'єктом оподаткування	земельна ділянка, яка згідно з рішенням місцевих рад або ради ОТГ, спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини)
База оподаткування	площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету
Ставки податку	встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у грн. за 1 м ² площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, у розмірі до 0,075 % МЗП, установленої законом на 1.01. податкового (звітного) року.
Базовий період	календарний квартал
<i>Єдиний податок.</i> Елементи податку залежать від вибору групи: для фізичних осіб передбачено I, II, III група, для юридичних осіб – III і IV група.	

*узагальнено автором на підставі [1]

Структура податкових надходжень до бюджету м. Київ*

Показники	2015		2016		2017		2018		2019	
	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%
Прямі податки:	11223,9	71,9	16535,4	66,9	21078,2	70,0	27509,0	74,5	34017,5	77,3
Податок на доходи фізичної особи	8042,6	51,5	11085,7	44,8	14628,2	48,6	18587,1	50,3	23034,6	52,3
Податок на прибуток	1624,9	10,4	2931,8	11,9	3025,6	10,0	4284,8	11,6	5106,3	11,6
Рента	47,4	0,3	52,5	0,2	51,0	0,2	52,9	0,1	47,1	0,1
Єдиний податок з фізичних осіб	1338,4	8,6	2249,5	9,1	3200,1	10,6	4330,6	11,8	5545,7	12,6
Податок на майно, з фізичних осіб	170,6	1,1	215,9	0,9	173,3	0,6	253,6	0,7	283,8	0,7
Непрямі податки:	4401,0	28,1	8195,2	33,1	9044,1	30,0	9425,0	25,5	9998,6	22,7
Акцизний податок	975,6	6,1	1366,4	5,5	1565,6	5,2	1732,7	4,7	1896,8	4,3
Туристичний збір	13,0	0,1	18,8	0,1	25,2	0,1	32,9	0,1	63,6	0,1
Податок на майно, з юр. осіб	2803,1	17,9	5301,2	21,4	5394,7	17,9	5639,2	15,3	6596,2	15,0

Продовження Додатку Б.1

Єдиний податок з юридичних осіб	583,1	3,7	871,3	3,5	934,1	3,1	1155,7	3,1	1370,0	3,1
Інші	26,2	0,2	637,5	2,6	1124,5	3,7	864,5	2,3	72,0	0,2
Всього	15624,9	100	24730,6	100	30122,3	100	36934,0	100	44016,1	100

Джерело: [73, 74, 75]

Пропоновані способи оподаткування різних видів земель*

Спосіб використання землі	Оподаткування	Примітки
Природоохоронна (гори, ліси, національні парки тощо)	Відсутнє	У разі розміщення на такій землі споруд, земля під ними оподатковується на загальних засадах. Тимчасові споруди (МАФи) отримують дозвіл на встановлення на таких же умовах, як і для комунальної землі
Комунальна (території загального користування, в тому числі під об'єктами інфраструктури)	Відсутнє	У разі розміщення на такій землі споруд, земля під ними оподатковується на загальних підставах. Тимчасові споруди (МАФи) отримують дозвіл на встановлення через аукціон (при первісному розміщенні) або квазіаукціонний механізм, при постійній роботі
Сільськогосподарська	За методикою масової оцінки для сільгоспземель. Тимчасово – за нинішньою методикою нормативно-грошової оцінки. Загальний рівень оподаткування на початку має бути приблизно на рівні нинішнього.	Паралельно проводиться оцінка також за методикою (формулою) для земель іншого призначення. У разі, якщо така оцінка виявляється вищою (наприклад безпосередньо поблизу великих міст), сплачується податок за вищою оцінкою. Це, з одного боку, відобразить більшу прибутковість певних видів сільського господарства безпосередньо поруч з ринками збуту, з другого – відобразить справжню вартість цієї землі, яка могла би бути забудована, наприклад, котеджними містечками.
Інша	За єдиною методикою. Є основним резервом підвищення надходжень	Без подальшого поділу за призначеннями, зонування тощо, але з урахуванням відстані від інфраструктури, центру населеного пункту, доходу на душу населення у ньому і т. ін. Розміщення на території населеного пункту чи поза нею враховується, але як один з факторів, і не має вирішального значення

Безпосередньо під забудовами	За єдиною методикою для забудованої землі, з урахуванням (бажано) висоти або поверховості споруди. Є основним резервом підвищення надходжень.	Є непрямою оцінкою розрахункової вартості споруд. У разі, коли споруда належить кільком власникам, податок розподіляється між ними пропорційно використовуваній кожним з них площі (це, зокрема, стосується багатоквартирних будинків).
------------------------------	---	---

Джерело: [76]